

MTKL
SOSIAALITURVAOPAS
2009

1 ASIAKKAANA SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLOSSA.....	4
1.1 SOSIAALIHUOLLON ASIAKKUUS	4
1.1.1 Palvelusuunnitelma.....	4
1.1.2 Viivytyksetön käsittely	4
1.1.3 Sosiaaliasiamies	5
1.2 TERVEYDENHUOLLON ASIAKKUUS	5
1.2.1 Potilaan oikeuksista	5
1.2.2 Potilasasiamies.....	5
1.2.3 Kiireettömään hoitoon pääseminen	6
1.2.4 Hoito tahdosta riippumatta	6
1.3 HAKEMINEN, PÄÄTÖKSENTEKO JA MUUTOKSENHAKU	7
1.3.1 Kirjalliseen hakemukseen on annettava kirjallinen päätös.....	7
1.3.2 Viranomaisilla on mahdollisuus muuttaa päätöstä	7
1.3.3 Päätös on annettava asiakkaalle tiedoksi	7
1.4 MUISTUTUS JA KANTELU	8
1.4.1 Kirjallinen muistutus.....	8
1.4.2 Kirjallinen kantelu.....	8
1.4.3 Valvontaviranomaiset	8
1.4.4 Eduskunnan oikeusasiamies	8
2 LIKKUMINEN	9
2.1. ALENNUKSET ERI LIIKENNEVÄLINEISSÄ	9
2.1.1 Linja-autot.....	9
2.1.2 Junat.....	9
2.1.3 Lentokoneet.....	9
2.2 KULJETUSPALVELU.....	9
2.2.1 Vaikeavammaisen kuljetuspalvelu	9
2.2.2 Sosiaalihuoltolain kuljetuspalvelu	10
3. ASUMINEN JA ITSENÄINEN SUORIUTUMINEN	10
3.1 ASUMINEN	10
3.1.1 Yleinen asumistuki.....	10
3.1.2 Eläkkeensaajien asumistuki.....	11
3.1.3 Kunnalliset kotipalvelut	11
3.1.4 Kotisairaanhoido	11
3.1.5 Kotona annettavista palveluista perittävät maksut.....	12
3.1.6 Omaishoidon tuki	12
3.2 ITSENÄINEN SUORIUTUMINEN	12
3.2.1 Avustukset vanhusten ja vammaisten asuntojen korjaustoimintaan	12
3.2.2 Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA:n myöntämät avustukset	13
3.3. PALVELUASUMINEN	13
3.3.1 Palveluasuminen sosiaalihuoltolain mukaan	13
3.3.2 Palveluasuminen vammaispalvelulain mukaan.....	13
3.4 HENKILÖKOHTAINEN AVUSTAJA	14
3.5 PÄIVÄTOIMINTA	14
4. TOIMEENTULO.....	14
4.1 16 VUOTTA TÄYTTÄNEEN VAMMAISTUKI	14
4.2 ELÄKETTÄ SAAVAN HOITOTUKI	15
4.3 SAIRAUSPÄIVÄRAHA	16
4.3.1 Yleistä	16
4.3.2 Omavastuu-aika ja sairauspäivärahan määrä.....	16

4.3.3 Työkyvyttömyys selviää lääkärintodistuksesta.....	17
4.4 OSASAIRAUSPÄIVÄRAHA	17
4.4.1 Tarkoituksena helpottaa työhön paluuta	17
4.4.2 Vapaaehtoinen järjestely	17
4.5 TOIMEENTULOTUKI	18
4.6 SOSIAALINEN LUOTOTUS.....	18
4.7 TALOUS- JA VELKANEUVONTA.....	19
4.8 ELÄKEJÄRJESTELMÄ.....	19
4.8.1 Kuntoutustuki.....	19
4.8.2 Kelan työkyvyttömyyseläke.....	20
4.8.3 Eläkkeen lepäämään jättäminen.....	20
4.8.4 Työkyvyttömyyseläke ansioläkkeenä.....	21
4.8.5 Eläkeläisen oikeus ansiotuloihin	21
5. SAIRAAHOITO	22
5.1 KELAN SAIRAAHOITOKORVAUKSET	22
5.1.1 Yksityislääkärin ja -hammaslääkärin palkkio, tutkimus ja hoito.....	22
5.1.2 Suorakorvausmenettely	22
5.1.3 Yksityissairaalan hoitokustannukset	23
5.1.4 Lääkärintodistukset.....	23
5.1.5 Lääkekustannusten korvaukset, lääkevaihto ja lääkkeiden maksukatto	23
5.1.6 Lääkkeiden viitehintajärjestelmä.....	24
5.1.7 Lääkekustannusten maksukatto	24
5.2 MATKAKUSTANNUSTEN KORVAUKSET JA MAKSUKATTO	25
5.2.1 Korvaukset matkoista lääkäriin, tutkimuksiin tai hoitoon	25
5.2.2 Matkakorvaus kuntoutusmatkoista.....	25
5.2.3 Saattaja	25
5.2.4 Yöpyminen.....	26
5.2.5 Matkakustannusten katto	26
5.2.6 Valtakirjasopimusmenettely	26
5.3 KELAN SÄHKÖINEN ASIOINTIPALVELU	26
5.3.1 Sairaanhoitokustannukset	26
5.3.2 Lääkehaku	26
5.3.3 Sähköinen asiointi.....	27
5.4 JULKISEN TERVEYDENHUOLLON MAKSUT JA MAKSUKATTO.....	27
5.4.1 Terveyskeskusmaksut	27
5.4.2 Kunnallinen hammashoito	28
5.4.3 Psykiatrian poliklinikka tai mielenterveystoimisto.....	28
5.4.4 Sairaalamaksut	28
5.4.5 Kotipalvelu- ja kotisairaanhoitomaksut.....	28
5.4.6 Palveluseteli	29
5.4.7 Terveysdenhuollon maksukatto.....	29
5.5 HOITOTAKUU, OIKEUS KIIREETTÖMÄÄN HOITOOON	29
6. KUNTOUTUS	30
6.1 KUNTOUTUKSEN TAVOITTEET	30
6.2. KUNTOUTUSTA JÄRJESTÄVÄT TAHOT	30
6.3 LAKISÄÄTEISET KUNTOUTUSPALVELUT	30
6.4 KUNTOUTUSSUUNNITELMA	31
6.5 KUNTOUTUKSEEN HAKEUTUMINEN	31
6.6 KUNNAN JÄRJESTÄMÄ KUNTOUTUS	32
6.7 KELAN JÄRJESTÄMÄ KUNTOUTUS	33
6.7.1 Kelan vaikeavammaisen lääkinnällinen kuntoutus.....	33

6.7.2 Kelan harkinnanvarainen kuntoutus.....	34
6.7.3 Kelan ammatillinen kuntoutus.....	34
6.8 MUU AMMATILLINEN KUNTOUTUS	35
6.8.1 Työeläkelaitosten ammatillinen kuntoutus	35
6.8.2 Työhallinnon ammatillinen kuntoutus.....	35
6.8.3 Mielen terveyden keskusliiton järjestämä kuntoutus	36
6.9 KUNTOUTUSAJAN TOIMEENTULO.....	36
6.9.1 Kelan kuntoutusraha.....	36
6.9.2 Nuoren ammatillinen kuntoutus; Kelan kuntoutusraha.....	36
6.9.3 Kelan ammatillinen kuntoutus; kuntoutusraha, ylläpitokorvaus ja kuntoutusavustus.....	37
6.9.4 Työeläkelaitosten ammatillinen kuntoutus; kuntoutusraha ja -avustus	37
7. VEROTUS	38
7.1 VERONMAKSUKYVYN ALENTUMISVÄHENNYS.....	38
7.2 KOTITALOUSVÄHENNYS	39
7.3 INVALIDIVÄHENNYS.....	39
8 OPISKELU JA AMMATINVALINTA.....	40
8.1 OPINTOTUKI	40
8.1.1 Opintotukea myönnetään päätoimiseen opiskeluun	40
8.1.2 Opintoraha, asumislisä ja opintolaina	40
8.1.3 Opintotuen suhde muihin etuuksiin.....	40
8.2 AIKUISKOULUTUSTUKI.....	41
8.3 AMMATINVALINTA JA URASUUNNITTELU	41
8.4 KOULUTUSKOKEILU	41
8.5 AMMATILLISET ERITYISOPPILAITOKSET	42
8.6 VALMENTAVA JA KUNTOUTTAVA OPETUS	42
8.7 TYÖVOIMAPOLIITTINEN AIKUISKOULUTUS	43
8.8 OPPISOPIMUSKOULUTUS.....	43
9 TYÖ	44
9.1 YLEISTÄ VAJAAKUNTOISTEN TYÖLLISYYSASIOISTA	44
9.2 TYÖKYVYTTÖMYYSELÄKKEEN JA PALKAN YHTEENSOVITTAMINEN	44
9.3 KANSANELÄKKEEN LEPÄÄMÄÄN JÄTTÄMINEN.....	45
10. AAKKOSELLINEN HAKEMISTO.....	45
11. HYÖDYLLISIÄ LINKKEJÄ.....	47

1 ASIAKKAANA SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLOSSA

1.1 Sosiaalihuollon asiakkuus

Kuntien sosiaalitoimen asiakkailla on oikeus hyvään palveluun ja kohteluun. Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista painottaa asiakkaan edun, toiveiden ja yksilöllisten tarpeiden sekä mielipiteiden huomioon ottamista palveluja ja tukitoimia järjestettäessä. Asiakslaki velvoittaa sosiaalihuollon edustajia selvittämään kaikki mahdolliset vaihtoehdot asiakkaan tilanteen tukemiseksi.

1.1.1 Palvelusuunnitelma

Erilaisten palveluvaihtoehtojen selvittäminen tapahtuu luontevasti palvelusuunnitelman laatimisen yhteydessä.

Palvelusuunnitelma on aina laadittava sosiaalihuollon asiakkaille omatoimista suoriutumista tukemaan. Suunnitelmaa ei tarvita, jos kyseessä on tilapäinen neuvonta tai jos se jostain muusta syystä on ilmeisen tarpeeton.

Asiakkaan yksilöllisiin tarpeisiin vastaava kattava palvelusuunnitelma on tehtävä yhteistyössä asiakkaan ja tarvittaessa myös hänen omaistensa ja/tai edustajiensa kanssa sekä asiakkaan itsemääräämisoikeutta kunnioittaen

Palvelusuunnitelma ei ole päätös jonkun palvelun tai tukitoimen järjestämisestä. Siksi suunnitelman laatimisen yhteydessä asiakasta on neuvottava ja opastettava suunnitelmaan kirjattujen palvelujen ja tukitoimien hakemisessa. Lähtökohtaisesti palvelusuunnitelmaan kirjatut palvelut ja tukitoimet tulee asiakkaalle myöntää. Hakemukset voidaan hylätä vain erityisen perustelluista syistä.

*Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista eli sosiaalihuollon asiakslaki
Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista eli vammaispalvelulaki
Sosiaalihuollon asiakkaan asema ja oikeudet. STM:n esitteitä 2001:11.*

1.1.2 Viivytyksetön käsittely

Sosiaalihuollon erityislainsäädäntö asettaa joidenkin palvelujen järjestämiselle tai asioiden käsittelemiselle erityisiä määräaikoja. Tällöin puhutaan usein ns. sosiaalitakuusta. Sosiaalihuollon erityislainsäädännössä ei ole säädetty kunnille aiheutuvista seurauksista tilanteissa, joissa kunta ei pysty noudattamaan säädettyjä määräaikoja. Kuitenkin jos kunnan laininlyönti on valtakunnan tasolla merkittävää eikä kunta ole ryhtynyt toimenpiteisiin tilanteen korjaamiseksi, voi lääninhallitus sosiaali- ja terveysministeriötä kuultuaan määrätä kunnan sakon uhalla noudattamaan laissa säädettyjä velvoitteita.

Toimeentulotukihakemus on käsiteltävä kiireellisissä tapauksissa samana tai viimeistään seuraavana päivänä. Muussa kuin kiireellisessä tapauksessa päätös on tehtävä viivytyksettä, kuitenkin viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä hakemuksen saapumisesta. Päätös toimeentulotuen myöntämisestä on pantava viivytyksettä täytäntöön.

Toimeentulotukiasiakkaalle tulee järjestää mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti sosiaalityöntekijän tai sosiaaliohjaajan kanssa viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä sen jälkeen kun asiakas on tätä pyytänyt.

*Laki toimeentulotuesta**Toimeentulotuki. Opas toimeentulotukilain soveltajille. STM:n julkaisuja 2007:11*

Vammaisen henkilön palvelut on kyettävä suunnittelemaan huolellisesti ja kohtuullisessa ajassa. Vammaispalvelulaissa on 1.9.2009 lukien säännökset vammaisen henkilön palvelutarpeen selvittämisestä, palvelusuunnitelman laatimisesta sekä palveluja koskevan asian viivytyksettömästä käsittelystä. Tuolloin palvelutarpeen selvittely on aloitettava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä yhteydenotosta. Myös palveluja ja tukitoimia koskevat päätökset on tehtävä viimeistään kolmen kuukauden kuluessa niitä koskevan hakemuksen tekemisestä.

*Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista eli vammaispalvelulaki***1.1.3 Sosiaaliasiamies**

Sosiaaliasiamiesjärjestelmän tehtävänä on toimia asiakkaan turvaksi. Jokaisen kunnan on nimettävä sosiaaliasiamies, joka voi olla myös yhteinen useamman kunnan kesken. Sosiaaliasiamiehen tehtävänä on neuvoa asiakkaita sosiaalihuollon asiakaslain soveltamisessa sekä tiedottaa asiakkaan oikeuksista ja edistää niitä. Sosiaaliasiamiehen on myös avustettava asiakaslain mukaisen muistutuksen laatimisessa. Sosiaaliasiamiehen on annettava vuosittain selvitys kunnanhallitukselle asiakkaiden aseman ja oikeuksien toteutumisesta ja kehittymisestä.

*Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista eli sosiaalihuollon asiakaslaki***1.2 Terveysthuollon asiakkuus****1.2.1 Potilaan oikeuksista**

Potilaan oikeuksista säädetään laissa potilaan asemasta ja oikeuksista. Potilaslain mukaan potilaalla on oikeus laadultaan hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon. Hoito on järjestettävä ja potilasta on kohdeltava ihmisarvoa loukkaamatta sekä potilaan vakaumusta ja yksityisyyttä kunnioittaen. Mahdollisuuksien mukaan on potilaan hoidossa ja kohtelussa otettava aina huomioon potilaan äidinkieli sekä hänen yksilölliset tarpeensa ja kulttuurinsa. Terveysthuollon- ja sairaanhoitoa toteutettaessa on tarvittaessa laadittava tutkimusta, hoitoa, lääkinnällistä kuntoutusta koskeva tai muu vastaava suunnitelma.

*Laki potilaan asemasta ja oikeuksista eli potilaslaki***1.2.2 Potilasasiamies**

Jokaisessa terveydenhuollon yksikössä on oltava nimetty potilasasiamies. Kahdella tai useammalla toimintayksiköllä voi myös olla yhteinen potilasasiamies. Potilasasiamiehen tehtävänä on neuvoa potilaslain soveltamisessa ja tiedottaa potilaan oikeuksista sekä toimia yleisesti potilaan oikeuksien edistämiseksi ja toteuttamiseksi. Potilasasiamiehen on myös avustettava terveyden- tai sairaanhoitoonsa tai siihen liittyvään kohteluun tyytymättömyydenä potilasta muistutuksen tekemisessä. Mikäli muistutusta käsiteltäessä ilmenee, että seurauksena voi olla vastuu potilasvahingosta, vahingonkorvausvastuu tai esimerkiksi

ammattinharjoittamiseen liittyvä kurinpitomenettely, tulee potilasasiamiehen neuvoa potilasta kuinka kussakin tilanteessa tulee toimia.

Laki potilaan asemasta ja oikeuksista eli potilaslaki
Potilasvahinkolaki

1.2.3 Kiireettömään hoitoon pääseminen

Kiireetöntä hoitoa koskevassa asiassa on terveyskeskukseen saatava virka-aikana arkipäivisin välitön yhteys esimerkiksi puhelimitse. Terveystieteellisen ammattihenkilön on tehtävä hoidon tarpeen arviointi viimeistään kolmantena arkipäivänä yhteydenotosta, ellei arviota hoidon tarpeesta ole voitu tehdä jo silloin. Lääketieteellisesti ja hammaslääketieteellisesti tarpeelliseksi todettuun hoitoon on päästävä kohtuullisessa ajassa. Perusterveydenhuollossa hoitoon on päästävä viimeistään kolmen kuukauden kuluessa hoidon tarpeen toteutamisesta. Tämä enimmäisaika voidaan ylittää suun terveydenhuollossa tai perusterveydenhuollon yhteydessä toteutettavassa erikoissairaanhoidossa enintään kolmella kuukaudella, jos hoidon antamista voidaan lykätä perustellusta syystä potilaan terveydentilaa vaarantamatta.

Erikoissairaanhoidossa hoidon tarpeen arviointi on aloitettava kolmen viikon kuluessa siitä, kun lähete on saapunut esimerkiksi sairaalan poliklinikalle. Arvion perusteella lääketieteellisesti tai hammaslääketieteellisesti tarpeelliseksi todettuun hoitoon on päästävä viimeistään kuuden kuukauden kuluessa hoidon tarpeen arvioinnin suorittamisesta. Jos hoitoa ei voida antaa määräajassa, on kunnan tai kuntayhtymän hankittava hoito muualta esimerkiksi toiselta kunnalliselta sairaalalta tai yksityissektorilta ilman että potilaan asiakasmaksu muuttuu.

Sairaanhoitopiirit vastaavat sairaalaan lähetettyjen potilaiden hoidon järjestämisestä. Kiireettömään hoitoon pääsyn turvaamiseksi on sosiaali- ja terveysministeriössä valmisteltu erikoisalakohtaiset yhtenäiset suositukset hoitoon pääsemiseksi. Kiireelliseen hoitoon on aina päästävä välittömästi.

Yhtenäiset kiireettömän hoidon perusteet. STM:n oppaita 2005:5.
Erikoissairaanhoitolaki

1.2.4 Hoito tahdosta riippumatta

Henkilö voidaan määrätä psykiatriseen sairaalahoitoon tahdostaan riippumatta vain, jos

1. Hänen todetaan olevan mielisairas
2. Hän on mielisairautensa vuoksi hoidon tarpeessa siten, että hoitoon toimittamatta jättäminen olennaisesti pahentaisi hänen mielisairauttaan tai vakavasti vaarantaisi hänen terveyttään tai turvallisuuttaan tai vakavasti muiden henkilöiden terveyttä tai turvallisuutta
3. Mitkään muut mielenterveyspalvelujen vaihtoehdot eivät sovellu käytettäväksi tai ovat riittämättömiä.

Kaikkien edellä esitettyjen edellytysten on täyttyvä samanaikaisesti.

Tahdosta riippumattoman hoidon aloittamista edeltää aina neljän riippumattoman lääkärin arvio hoidon tarpeesta.

Mielenterveyslaki

1.3 Hakeminen, päätöksenteko ja muutoksenhaku

1.3.1 Kirjalliseen hakemukseen on annettava kirjallinen päätös

Hakemukset on useimmiten laadittava kirjallisesti. Hakemuksessa on hyvä esittää myös perustelut omille vaatimuksilleen. Viranomaisen suostumuksella hakeminen voi tapahtua suullisestikin. Hakemukset tulee käsitellä ilman aiheetonta viivytystä. Viranomaisen on asiakkaan pyynnöstä annettava käsittelyaika-arvio. Viranomaisen on myös vastattava tiedusteluihin käsittelyn etenemisestä.

Kirjalliseen hakemukseen on aina annettava kirjallinen päätös. Päätökset on myös yksilöitävä. Toisin sanoen päätöksestä on käytävä ilmi hakijan nimi ja se mihin hakija on oikeutettu tai velvoitettu taikka miten asia on muuten ratkaistu. Päätöksessä on aina esitettävä myös perustelut sille, miksi tehtyyn ratkaisuun on päädytty. On kerrottava niin sovelletut lainkohdat kuin päätöksen perustana olevat tosiseikat. Päätöksen on myös oltava ajatuksellisesti ja kielellisesti niin selkeä, että se on vaikeuksitta ymmärrettävissä.

1.3.2 Viranomaisilla on mahdollisuus muuttaa päätöstä

Viranomaisilla on mahdollisuus itse muuttaa tekemäänsä päätöstä. Mikäli on tyytymätön viranomaisen tekemään ratkaisuun, on ennen varsinaista muutoksenhakua hyvä neuvotella päätöksen tehneen viranomaisen kanssa. Tällöin voi esittää lisäperusteluja hakemuksensa tueksi ja selventää jo aiemmin annettuja selvityksiä sekä pyytää viranomaista itse oikaisemaan tekemänsä päätös. Tärkeää on, että itseoikaisupyyntö esitetään välittömästi päätöksen tiedoksisaannin jälkeen, jotta valitus on tarvittaessa mahdollista tehdä sille erikseen säädetyssä määrässä ajassa. Mikäli muutoksenhauille säädetty määräaika ehtii umpeutua tai jos asiassa ilmenee uusia seikkoja hakemuksen tueksi, on aina mahdollista tehdä asiassaan uusi hakemus.

1.3.3 Päätös on annettava asiakkaalle tiedoksi

Päätös on aina annettava tiedoksi joko alkuperäisenä tai oikeaksi todistettuna jäljennöksenä. Asiakkaan katsotaan pääsääntöisesti saaneen tiedon päätöksestä seitsemäntenä päivänä siitä, kun päätös on postitettu. Seitsemän päivän määräajan laskeminen aloitetaan postituspäivää seuraavasta päivästä. Muutoksenhakuajan lasketaan alkavan päätöksen tiedoksisaantipäivästä.

Viranomaisten päätösten liitteenä on oltava valitusosoitus, jossa mainitaan mille viranomaiselle valituskirjelmä toimitetaan sekä miten ja missä ajassa päätökseen saa hakea muutosta. Valitusosoituksessa kerrotaan, mitä valituskirjelmän tulee sisältää, mitä liitteitä on oltava mukana sekä ohjeet valituksen perille toimittamisesta. Mikäli päätöksestä ei voi valittaa on päätöksessä oltava tieto siitä, minkä säännöksen nojalla valittaminen ei ole mahdollista.

Sosiaaliturvaan liittyvien valitusasioiden käsittely eri muutoksenhakuelimissä on pääsääntöisesti maksutonta ja kirjallista.

Hallintolainkäyttölaki

Hallintolaki

Oikeusapulaki

1.4 Muistutus ja kantelu

1.4.1 Kirjallinen muistutus

Kunnallisessa sosiaali- ja terveydenhuollossa saamaansa kohteluun tai hoitoon tyytymätön henkilö voi tehdä kirjallisen muistutuksen sosiaali- ja terveydenhuollosta vastaaville viranhaltijoille. Potilas- ja sosiaaliasiamiesten tehtävä on auttaa muistutuksen laatimisessa. Yksikön johtajan on käsiteltävä muistutus kohtuullisessa ajassa sen tekemisestä ja kirjallisessa vastauksessaan ilmoitettava, mihin hän on asiassa päätenyt ja millä perusteella. Annettuun vastaukseen ei voida hakea muutosta. Muistutuksen tekeminen ei vaikuta asiakkaan oikeuteen kannella kirjallisesti asiastaan valvontaviranomaisille.

1.4.2 Kirjallinen kantelu

Kunnallisen sosiaali- ja terveydenhuollon valvovana viranomaisena toimii lääninhallitus. Kantelu voidaan tehdä esimerkiksi hallintopäätöksistä, tosiasiallisesta toiminnasta tai asiakkaan kohtelusta. Kantelu tehdään kirjallisesti joko vapaamuotoisesti tai lääninhallituksesta saatavalla lomakkeella. Kantelussa tulee selvittää mitä toimenpidettä, menettelyä tai päätöstä kantelija pitää virheellisenä tai epäasianmukaisena. Kantelussa kuvataan lyhyesti asia tai tapahtuma, josta on kysymys sekä esitellään perustelut, miten ja miksi toiminta on virheellinen. Kantelun liitetään kopiot asiaan mahdollisesti liittyvistä asiakirjoista ja toimitetaan allekirjoitettuna sen alueen lääninhallitukselle, jonka alueella kantelun kohteena oleva toiminta on tapahtunut. Kantelu ei ole muutoksenhakukeino eikä kantelulla voida määrätä maksettavaksi korvauksia tai tuomita rangaistuksia. Lääninhallitus voi ratkaisussaan huomauttaa kantelun kohteena olevaa tahoja tai antaa kantelun kohteelle hallinnollista ohjausta siitä, miten asiassa olisi tullut menetellä.

1.4.3 Valvontaviranomaiset

Terveydenhuollon palveluja valvoo myös Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirasto Valvira (www.valvira.fi) eli entinen Terveydenhuollon oikeusturvakeskus (TEO) ja Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus (STTV). Jos potilas tai hänen omaisensa ovat tyytymättömiä potilaan saamaan hoitoon tai kokevat, että potilaan oikeudet eivät toteutuneet hoidossa, he voivat tehdä asiasta muistutuksen hoitopaikan johtavalle lääkärille ja/tai kantelun lääninhallitukseen tai Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirastoon.

Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirastolla on koordinaatiovastuu sekä terveydenhuollon että sosiaalihuollon valvonnassa. Lääninhallituksilla on edelleen pääasiallinen vastuu niiden valvonnasta alueillaan. Sosiaalihuollon tehtävät tulevat viraston hoidettavaksi 1.1.2010 alkaen.

1.4.4 Eduskunnan oikeusasiamies

Sosiaali- ja terveystieteiden palveluihin sekä Kelan etuuksiin liittyvistä seikoista voi kannella myös eduskunnan oikeusasiamiehelle. Kantelun voi kirjoittaa itse vapaamuotoisesti tai käyttää kantelulomaketta, joka löytyy eduskunnan oikeusasiamiehen internet-sivuilta www.oikeusasiamies.fi tai jonka voi tilata oikeusasiamiehen kansliasta, puh. (09) 4321. Kantelussa on oltava kantelijan nimi ja yhteystiedot sekä tarpeelliset tiedot kantelussa tarkoitettusta asiasta. Kanteluun on hyvä liittää kopiot asiaan liittyvistä päätöksistä ja muista asiakirjoista. Oikeusasiamies ei tutki kantelua, joka koskee yli viisi vuotta vanhaa asiaa, ellei kantelun tutkimiseen ole erityistä syytä.

*Eduskunnan oikeusasiamiehen johtosääntö
Laki sosiaali- ja terveystalouden lupa- ja valvontavirastosta
Lääninhallituslaki
Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista eli sosiaalihuollon asiakaslaki
Laki potilaan asemasta ja oikeuksista eli potilaslaki*

2 LIIKKUMINEN

2.1. Alennukset eri liikennevälineissä

2.1.1 Linja-autot

Täydellä tai määräaikaisella eläkkeellä olevat alle 65-vuotiaat henkilöt voivat saada 30 prosentin alennuksen yli 80 kilometrin pituisista yhdensuuntaisista linja-automatkoista. Lipun voi ostaa linja-autosta tai ennakkoon Matkahuollosta. Ennakkoon ostetut liput ovat voimassa yhden kuukauden ostopäivästä. Alennuksen saa esittämällä kuvallisen Kela-kortin, jossa on merkintä ”eläkkeensaaja” sekä Matkahuollon, VR:n tai Finnairin yritystunnus. Alennuksen saa myös Työeläkkeensaajakortilla. Alennuksen saa lisäksi Matkahuollon eläkeläiskortilla, jonka hinta on 6 euroa ja johon tarvitaan yksi passivalokuva. 65 vuotta täyttäneet saavat alennuksen linja-automatkoista esittämällä kuvallisen henkilöllisyystodistuksen.

2.1.2 Junat

Seniorialennuksen 50 prosenttia junalipun hinnasta saavat 65 vuotta täyttäneet tai alle 65-vuotiaat, joille on myönnetty täysi eläke Kelasta tai Suomen työeläkejärjestelmästä. Seniorialennuksen saamiseksi on 65 vuotta täyttäneiden todistettava ikänsä esimerkiksi esittämällä henkilökortti, passi, kuvallinen Kela-kortti tai VR:n eläkeläiskortti.

Alle 65-vuotiaiden eläkeläisten on todistettava oikeutensa alennukseen esittämällä joko kuvallinen Kela-kortti, jossa on VR:n yritystunnus tai teksti ”eläkkeensaaja” taikka virallinen henkilökortti ja Työeläkkeensaajakortti, jossa on teksti VR. Alennuksen saa myös esittämällä VR:n E-kortin, jonka voi ostaa VR:n lipunmyyntipisteistä hintaan 9 euroa. E-kortin ostoon tarvitaan eläkepäätös, yksi passivalokuva ja kuvallinen henkilökortti. Kuntoutustuella oleville E-kortti myydään eläkepäätöksen päättymispäivään asti voimassa olevaksi.

2.1.3 Lentokoneet

Finnair myöntää kotimaan lennoilla 70 prosentin alennuksen mm. kaikille 65 vuotta täyttäneille, täydellä työkyvyttömyyseläkkeellä sekä kuntoutustuella oleville. Eläkkeensaaja todistaa oikeutensa esittämällä joko Finnairin tunnuksella varustetun Kela-kortin tai eläkepäätöksen.

2.2 Kuljetuspalvelu

2.2.1 Vaikeavammaisen kuljetuspalvelu

Kunnan on vammaispalvelulain perusteella järjestettävä kohtuulliset kuljetuspalvelut sellaiselle vaikeavammaiselle henkilölle, jolla on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa ja joka ei

vammansa tai sairautensa vuoksi voi käyttää julkisia joukkoliikennevälineitä ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia. Laki koskee myös psyykkisistä syistä vammaisia, esim. vaikeaa paniikkihäiriötä sairastavia.

Kuljetuspalveluina on järjestettävä välttämättömien työhön ja opiskeluun liittyvien matkojen lisäksi vähintään 18 yhdensuuntaista vapaa-ajan matkaa kuukaudessa asuin- ja lähikunnissa. Vaikeavammaisen henkilö saa itse päättää montako kuljetuspalvelumatkoista käyttää asuinkunnassa ja montako lähikunnissa. Kuljetuspalveluja on oltava käytettävissä kaikkina viikonpäivinä ja eri vuorokaudenaikoina. Kuljetuspalveluista voidaan periä maksu, joka saa olla enintään paikkakunnan julkisen liikenteen maksua vastaava maksu tai muu kohtuullinen maksu. Kuljetuspalvelujen tilaamisesta ennakoon ei taksiryttäjä saa periä niin sanottua ennakkotilausmaksua.

Saattajan tarpeesta on ilmoitettava kuljetuspalvelua haettaessa. Saattajapalvelu on järjestettävä esimerkiksi silloin kun taksinkuljettajan antama apu ei ole riittävää. Saattajapalvelu on maksutonta.

2.2.2 Sosiaalihuoltolain kuljetuspalvelu

Kunta järjestää sosiaalihuoltolain perusteella myös yksilöllisiä kuljetuspalveluja henkilöiden itsenäisen selviytymisen ja kotona asumisen tukemiseksi. Sosiaalihuoltolaissa ja -asetuksessa ei ole tarkempia määräyksiä kuljetuspalvelun järjestämisestä eikä tähän palveluun ole asiakkailta subjektiivista oikeutta. Kunta määrittelee talousarvionsa puitteissa muun muassa matkoihin oikeuttavat kriteerit, matkojen määrän sekä matkoista asiakkailta perittävät maksut.

Lisätietoja kuljetuspalvelusta kotikunnan sosiaalitoimesta.

3. ASUMINEN JA ITSENÄINEN SUORIUTUMINEN

3.1 Asuminen

3.1.1 Yleinen asumistuki

Asumistukea haetaan Kelasta. Asumistukea voi saada vuokra-, asumisoikeus- tai omistusasunnon kustannuksiin. Asumistuen suuruus riippuu asumismenojen, asunnon koon ja sijaintikunnan, ruokakunnan koon ja ruokakuntaan kuuluvien henkilöiden pysyvien kuu-kausitulojen sekä omaisuuden määrän perusteella. Asumistukeen sisältyy omavastuu.

Asumistuki on verotonta tuloa. Asumistuki voidaan myöntää takautuvasti enintään hakemuksen jättämistä edeltävän kuukauden alusta. Asumistuki tarkistetaan vuosittain. Myös välitarkistuksia tehdään esimerkiksi silloin, kun ruokakunnan kuukausitulot muuttuvat merkittävästi. Asumistuen saajien on itse ilmoitettava olosuhteissaan tapahtuvista muutoksista. Liikaa maksettu asumistuki peritään takaisin.

Lisätietoja saa Kelasta.

Asumistukilaki

3.1.2 Eläkkeensaajien asumistuki

Eläkkeensaajan asumistukea voidaan maksaa 65 vuotta täyttäneelle tai 16 - 64-vuotiaalle eläkkeellä olevalle tai maahanmuuttajan erityistukea saavalle henkilölle. Tukea ei kuitenkaan makseta varhennetun vanhuuseläkkeen, osatyökyvyttömyyseläkkeen, osaaikaeläkkeen tai ennen 65 vuoden ikää alkaneen työeläkelakien mukaisen vanhuuseläkkeen saajille.

Hakija, jonka kanssa asuu lapsia tai muita henkilöitä kuin avio- tai avopuoliso, voi valita hakeako eläkkeensaajan vai yleistä asumistukea. Neuvoja valinnassa saa Kelan toimistosta, josta tukea myös haetaan.

Eläkkeensaajan asumistukea voi saada vakituisen vuokra- tai omistusasunnon kustannuksista. Tuen määrä riippuu asumiskustannusten lisäksi hakijan perhesuhteista, perheen koosta sekä tulojen ja omaisuuden määrästä. Omaa asuntoa ei lueta omaisuudeksi.

Eläkkeensaajan asumistuki on verotonta tuloa. Sitä voidaan maksaa takautuvasti enintään puolen vuoden ajalta. Asumistukea ei makseta julkisessa laitoshoidossa yli yhdeksän kuukautta kestäväen ajan ylityttyä. Tuki tarkistetaan aina kun olosuhteissa on tapahtunut muutos tai vähintään kahden vuoden välein. Olosuhteissa tapahtuvista muutoksista on itse ilmoitettava Kelaan.

Lisätietoja saa Kelasta.

Eläkkeensaajan asumistukilaki

3.1.3 Kunnalliset kotipalvelut

Kunnan sosiaalitoimi voi antaa kotipalveluja alentuneen toimintakyvyn, perhetilanteen, sairauden, vamman tai muun vastaavan syyn perusteella silloin, kun apu on tarpeen tavanomaiseen elämään kuuluvista tehtävistä suoriutumiseksi. Kotiapu voi olla säännöllistä tai tilapäistä.

Kotipalveluiden tukimuotoja ovat myös esimerkiksi ateria-, kylvetys- ja siivouspalvelut. Lisäksi esimerkiksi ikääntyneille tai vammaisille voidaan järjestää kuljetus- ja saattajapalveluita (ks. luku 2.4.1).

Kunta voi halutessaan järjestää osan kotipalveluista verovapaiden palvelusetelien avulla. Kunnan on sovittava erikseen palvelusetelin käytöstä asiakkaan kanssa. Palvelusetelin hyväksyvän on itse otettava yhteyttä kunnan hyväksymään kotipalveluiden tuottajaan ja sovittava palveluiden järjestämisestä käytännössä. Kunnan on annettava ohjausta palvelusetelin käytöstä.

Lisätietoja saa sosiaalitoimistosta.

Sosiaalihuoltolaki ja -asetus

3.1.4 Kotisairaanhoito

Kunnallisen kotisairaanhoidon tarkoituksena on mahdollistaa asiakkaan kotona asuminen sairaudesta huolimatta. Kotisairaanhoitohenkilöstö huolehtii erilaisista kotona tarvittavista terveyden- ja sairaanhoidon palveluista, kuten lääkehoidon seurannasta ja hoidon sekä

opastuksen antamisesta sairauden hoidossa. Kotiin on myös mahdollista saada maksutta hoidossa tarvittavia sairaanhoitotarvikkeita sekä kotona selviytymistä helpottavia apuvälineitä. Jatkuvan ja säännöllisen kotisairaanhoidon piiriin pääsemiseksi tarvitaan yleensä lääkärin lähete.

Lisätietoja saa terveyskeskuksesta.

Kansanterveyslaki

3.1.5 Kotona annettavista palveluista perittävät maksut

Kunnan sosiaali- ja terveystoimen jatkuvasta ja säännöllisesti antamasta kotisairaanhoidosta ja -palvelusta voidaan periä palvelun laadun ja määrän, palvelun käyttäjän maksukykyyn sekä perheen koon mukaan määräytyvä kuukausimaksu. Maksu voidaan jättää perimättä tai sitä voidaan alentaa, mikäli maksajan elatusvelvollisuus, toimeentuloedellytykset tai huollolliset seikat niin vaativat.

Lisätietoja saa sosiaalitoimistosta ja terveyskeskuksesta.

Laki ja asetus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista

3.1.6 Omaishoidon tuki

Omaishoidon tuen tarkoituksena on tukea vanhuksen, vammaisen tai sairaan henkilön kotona asumista. Omaishoidon tuella tarkoitetaan kotona tapahtuvan hoidon ja muun huolenpidon turvaamiseksi annettavaa hoitopalkkiota tai palveluja, jotka määritellään hoidettavan hoito- ja palvelusuunnitelmassa.

Hoito- ja palvelusuunnitelmassa sovitaan hoitajan antaman hoidon ohella muista tarvittavista palveluista ja omaishoitajan lakisääteisistä vapaapäivistä.

Hoitopalkkion taso määräytyy hoidon sitovuuden ja vaativuuden mukaan. Hoitopalkkio on vähintään 336,41 euroa kuukaudessa. Jos hoitaja on estynyt tekemästä ansiotyötä tai opiskelemasta päätoimisesti hoidollisesti raskaan siirtymävaiheen aikana, hoitopalkkio on vähintään 672,81 euroa kuukaudessa. Lakisääteiset 336,41 ja 672,81 euroa ovat hoitopalkkioiden vähimmäismääriä. Kunnat voivat maksaa suurempiakin palkkioita.

Lisätietoja saa sosiaalitoimistosta

Laki omaishoidon tuesta

3.2 Itsenäinen suoriutuminen

3.2.1 Avustukset vanhusten ja vammaisten asuntojen korjaustoimintaan

Kunnat voivat myöntää sosiaalisin perustein valtion varoista avustuksia vanhusten ja vammaisten asuntojen korjaamiseen. Avustusta voi saada, mikäli asunnossa pysyvästi asuvista vähintään yksi on täyttänyt 65 vuotta tai on vammainen edellyttäen etteivät erikseen määrätyt tulo- ja varallisuusrajat ylitä. Omassa käytössä olevaa asuntoa ei oteta huomioon varallisuusarvioinnissa.

Lisätietoja omasta asuinkunnasta tai www.mtkl.fi/Remppaopas (tarkista polku)

3.2.2 Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA:n myöntämät avustukset

ARA vastaa keskeisesti valtion asuntopolitiikan toimeenpanosta. Se myöntää asumiseen ja rakentamiseen liittyviä avustuksia, tukia ja takauksia sekä ohjaa ja valvoo ARA-asuntokannan käyttöä (www.ara.fi). Sosiaalisin perustein ARA myöntää avustuksia asuinrakennuksen terveyshaitan poistamiseen. Lisäksi ARA voi myöntää muilla perusteilla avustuksia liikkumisesteiden poistamiseen, hissien asentamiseen kerrostaloihin, suunnitelmallisen korjaustoiminnan edistämiseen sekä pientalojen tiettyihin lämmitysjärjestelmämuutoksiin.

Lisätietoja omasta asuinkunnasta tai www.mtkl.fi

3.3. Palveluasuminen

3.3.1 Palveluasuminen sosiaalihoitolain mukaan

Palveluasuminen järjestetään pääsääntöisesti sosiaalihoitolain perusteella ikääntyneille ja pitkäaikaissairaille henkilöille. Tällöin asiakasmaksut määräytyvät asiakasmaksulain mukaan, jolloin henkilön tulot vaikuttavat maksun suuruuteen. Henkilöllä tulee olla toimintakykyä niin paljon, ettei hän tarvitse laitoshoidoa.

Lisätietoja saa sosiaalitoimistosta

3.3.2 Palveluasuminen vammaispalvelulain mukaan

Kunnan on järjestettävä palveluasuminen sellaiselle vaikeavammaiselle henkilölle, joka jatkuvasti tai erityisen runsaasti tarvitsee vammansa tai sairautensa vuoksi toisen henkilön apua päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa, mutta joka ei ole jatkuvan laitoshoidon tarpeessa.

Palveluasumiseen kuuluvat asunto, joka voi olla oma asunto, palvelutalo tai ryhmä- tai hajautettu asuminen. Palveluasumiseen sisältyvät myös asumiseen ja arjesta selviytymiseen liittyvät välttämättömät palvelut, joita ovat esimerkiksi liikkumisesta, pukeutumisesta, siivouksesta ja lääkityksestä huolehtiminen. Nämä palvelut voidaan järjestää esimerkiksi kunnan kotipalveluna ja -sairaanhoitona.

Palveluasuminen voidaan järjestää myös esimerkiksi henkilökohtaisen avustajan turvin, omaishoidon tukena, asunnon muutostöinä ja turvapuhelinjärjestelyinä. Useimmiten palveluasuminen järjestetään edellä kuvattujen palveluiden ja tukitoimien yhdistelminä. Palvelut perustuvat yksilölliseen palvelusuunnitelmaan ja ovat maksuttomia käyttäjälleen. (ks. 3.4. Henkilökohtainen avustaja)

Lisätietoja saa sosiaalitoimistosta

Sosiaalihoitolaki

Asiakasmaksulaki

Vammaispalvelulaki ja –asetus

3.4 Henkilökohtainen avustaja

Henkilökohtaisesta avusta on tullut 1.9.2009 lukien kuntien erityisen järjestämisvelvollisuuden alainen palvelu. Henkilökohtaiseen apuun ovat tällöin oikeutettuja sellaiset pitkäaikaissairaat ja vammaiset ihmiset, jotka tarvitsevat välttämättä ja toistuvasti apua pitkäaikaisen tai etenevän vamman tai sairauden vuoksi suoriutuakseen päivittäisistä toimistaan, työstään ja opiskelustaan sekä voidakseen harrastaa, osallistua yhteiskunnallisiin toimintoihin ja ylläpitääkseen sosiaalisia suhteitaan. Vamma tai sairaus katsotaan pitkäaikaiseksi myös tilanteissa, joissa sen aiheuttamat rajoitukset henkilön toimintakyvylle vaihtelevat.

Henkilökohtaisen avun järjestämisen edellytykset on aina ratkaistava yksilöllisesti. Avun järjestäminen edellyttää sitä tarvitsevan henkilön kykyä määritellä avun sisältö ja toteutus-tapa. Myös ikääntyneillä vammaisilla henkilöillä sekä ikääntyneinä vammautuneilla henkilöillä on oikeus henkilökohtaiseen apuun. Sen sijaan tavanomaiseen ikääntymiseen liittyvät avun tarpeet eivät oikeuta henkilökohtaiseen apuun. Myös jo palvelu- ja hoidontarpeensa kannalta perustellusti laitoshoidossa olevat ihmiset rajautuvat henkilökohtaisen avun ulkopuolelle. Henkilökohtaisen avun turvin ei myöskään voida vastata hoivaan, hoitoon tai valvontaan liittyviin avun tarpeisiin.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulain mukaan kaikki henkilökohtaisen avun muodot ovat saajalleen maksuttomia palveluja.

Lisätietoja saa sosiaalitoimistosta

Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista eli vammaispalvelulaki

Vammaispalveluasetus

3.5 Päivätoiminta

Päivätoimintaa on järjestettävä vaikeavammaisille henkilöille, joilla vamman aiheuttama toimintarajoite on niin vaikea, että se estää osallistumisen sosiaalihuoltolain mukaiseen työtoimintaan ja joilla ei ole oikeutta kehitysvammalain nojalla järjestettävään päivätoimintaan. Päivätoimintaan on oikeus esimerkiksi silloin, kun toimintakyky on voimakkaasti alentunut useamman eri vamman tai sairauden yhteisvaikutuksen seurauksena. Suurin yksittäinen päivätoiminnan piiriin kuuluva ryhmä ovat henkilöt, joilla on erittäin vaikea mielen-terveysongelma.

Lisätietoja saa sosiaalitoimistosta

Vammaispalvelulaki ja –asetus

4. TOIMEENTULO

4.1 16 vuotta täyttäneen vammaistuki

16 vuotta täyttäneen vammaistuen tarkoitus on helpottaa selviytymistä jokapäiväisessä elämässä, työssä ja opiskelussa. Se on tarkoitettu taloudelliseksi korvaukseksi, kun sairaus tai vamma aiheuttaa haittaa avuntarvetta ohjauksen ja valvonnan tarvetta ja/tai erityiskustannuksia.

16 vuotta täyttäneen vammaistuen saaminen edellyttää, että hakijan toimintakyky on heikentynyt vähintään vuoden ajan. Toimintakyvyn katsotaan heikentyneen silloin, kun sairaus tai vamma heikentää kykyä huolehtia itsestään selviytyä välttämättömistä kotitaloustöistä tai selviytyä työ- ja opiskelutehtävistä. Haitalla tarkoitetaan sairaudesta tai vammasta aiheutuvaa yleistä haittaa tavanomaisessa elämässä. Haitta arvioidaan pääosin lääketieteellisin perustein.

Vammaistukea ei voida myöntää, jos saa Kelasta tai työeläkelaitoksesta vanhuuseläkettä, varhennettua vanhuuseläkettä, täyttä työkyvyttömyyseläkettä, kuntoutustukea tai yksilöllistä varhaiseläkettä tai vastaava etuutta ulkomailta, tapaturman tai liikennevahingon perusteella maksettavaa täyttä työkyvyttömyyseläkettä tai sellaista ansionmenetyskorvausta, jota maksetaan, kun liikennevahingon sattumisesta on kulunut vuosi tai maahanmuuttajan erityistukea.

Tukea voidaan myöntää takautuvasti enintään kuudelta kuukaudelta.

Vammaistuen määrä vuonna 2009:

- Perustuki 85,59 €/kk
- Korotettu vammaistuki 199,71 €/kk
- Erityisvammaistuki 387,26 €/kk

Vammaistukea haetaan Kansaneläkelaitokselta. Lisätietoja www.kela.fi

Laki vammaisetuuksista

4.2 Eläkettä saavan hoitotuki

Hoitotuen avulla Kela tukee sairaan tai vammaisen eläkkeensaajan kotona asumista ja siellä tapahtuvaa hoitoa sekä korvaa sairaudesta tai vammaisuudesta aiheutuvia erityiskustannuksia. Hoitotukeen eivät vaikuta eläkkeensaajan ja hänen perheensä tulot eikä omaisuus. Hoitotuki on verotonta tuloa.

Eläkettä saavan hoitotukeen on oikeutettu 16 vuotta täyttänyt henkilö, joka saa

- työkyvyttömyyseläkettä, kuntoutustukea tai yksilöllistä varhaiseläkettä kansaneläkkeenä tai työeläkkeenä
- vanhuuseläkettä tai varhennettua vanhuuseläkettä kansaneläkkeenä tai työeläkkeenä
- täyteen työkyvyttömyyteen perustuvaa lakisääteisen tapaturmavakuutuksen, liikennevakuutuksen, sotilasvammalain tai sotilastapaturmalain mukaista jatkuvaa eläkettä tai korvausta
- maahanmuuttajan erityistukea tai ulkomailta vastaavia etuuksia.

Hoitotukea ei makseta hakijalle, joka saa osatyökyvyttömyyseläkettä, osa-aikaeläkettä tai työttömyyseläkettä.

Hoitotuki voidaan myöntää, kun eläkkeensaajan toimintakyky on heikentynyt sairauden tai vammaisuuden vuoksi yhtäjaksoisesti vähintään vuoden ajan ja hänelle aiheutuu tämän vuoksi avun, ohjauksen tai valvonnan tarvetta taikka erityiskustannuksia. Toimintakyvyn heikentyminen tarkoittaa, että hakijan kyky huolehtia itsestään ja toiminnoistaan on sairauden tai vamman johdosta vaikeutunut. Se ei tarkoita samaa kuin työkyvyn heikentyminen,

vaan se on sellaisten hakijan toimintojen heikkenemistä, joita hän tarvitsee jokapäiväisessä elämässä.

Hoitotukea voidaan myöntää takautuvasti enintään kuudelta kuukaudelta.

Hoitotuen määrä vuonna 2009

Eläkettä saavan hoitotuki maksetaan erisuuruisena hakijan avuntarpeen, ohjauksen ja valvonnan tarpeen sekä erityiskustannusten määrän perusteella:

- perushoitotuki 57,32 €/kk
- korotettu hoitotuki 142,70 €/kk
- ylin hoitotuki 301,75 €/kk.

Hoitotukea haetaan Kansaneläkelaitokselta.

Lisätietoja www.kela.fi

Laki vammaisetuuksista

4.3 Sairauspäiväraha

4.3.1 Yleistä

Sairauspäiväraha korvaa työkyvyttömyydestä aiheutuvaa ansionmenetystä. Jos hakija on sairastunut niin, että hän tulee työkyvyttömäksi ja menettää ansiotulonsa, hän voi hakea sairauspäivärahaa. Jos hän saa sairauslomansa ajalta palkkaa, sairauspäiväraha maksetaan työnantajalle.

Päivärahaa maksetaan 16 - 67 -vuotiaalle hakijalle, jos hän ei sairautensa vuoksi kykene tekemään työtä ja on ollut työssä kolmen kuukauden aikana ennen työkyvyttömäksi tuloaan. Tämä koskee hakijaa, joka on ollut

- ansiotyössä
- yrittäjänä
- hoitamassa omaa talouttaan
- opiskelemassa päätoimisesti
- työttömänä työnhakijana
- sapattivapaalla tai
- vuorotteluvapaalla.

4.3.2 Omavastuu-aika ja sairauspäivärahan määrä

Hakijalla on oikeus päivärahaan vasta, kun hänen työkyvyttömyytensä on kestänyt yhtäjaksoisesti omavastuuajan. Omavastuu-aika on sairastumispäivä ja yhdeksän seuraavaa arkipäivää. Jos työkyvyttömyys alkaa uudelleen samasta syytä 30 päivän sisällä edellisestä sairauspäiväraha-kaudesta, sairauspäivärahaa voidaan maksaa sairastumispäivää seuraavasta arkipäivästä. Yrittäjällä, joka on YEL-vakuutettu, omavastuu-aika on neljä päivää.

Päiväraha maksetaan yleensä verotuksessa vahvistetun vuosityötulon mukaan, joten vuoden 2009 sairauspäiväraha lasketaan vuoden 2007 verotettujen työtulojen mukaan. Kela saa tiedon vuosityötuloista suoraan verottajalta.

Jos hakija ei ole ollut työssä kolmen kuukauden aikana ennen työkyvyttömäksi tuloaan, päivärahoikeus alkaa sen jälkeen, kun työkyvyttömyys on jatkunut yhdenjaksoisesti 55 päivää. Päivärahan määrä on tällöin 22,04 euroa arkipäivältä.

Jos hakijan tulot ovat vuodesta 2007 kasvaneet vähintään 20 prosenttia, hän voi hakea päivärahaa niiden perusteella.

Sairauspäiväraha on verotettavaa tuloa.

4.3.3 Työkyvyttömyys selviää lääkärintodistuksesta

Hakijan työkyvyttömyys selviää lääkärintodistuksesta, jonka hän liittää hakemukseensa. Kelan toimistossa voidaan myöntää päiväraha suppean eli A-todistuksen perusteella yleensä enintään 60 päiväksi.

Sairauspäivärahalla on tarkoitus korvata hakijan ansionmenetystä alle vuoden kestävänsä sairauden aikana. Jos hänen sairautensa jatkuu yli vuoden, hän voi hakea työkyvyttömyyseläkettä.

Sairauspäivärahaa haetaan Kansaneläkelaitokselta.
Lisätietoja www.kela.fi

Sairausvakuutuslaki

4.4 Osasairauspäiväraha

4.4.1 Tarkoituksena helpottaa työhön paluuta

Osasairauspäivärahan tarkoitus on helpottaa työhön paluuta pitkän sairausloman jälkeen. Kokoaikaisessa työsuhteessa oleva sopii työnantajansa kanssa työhön paluusta osaaikaisesti. Tältä ajalta hän saa Kelan maksamaa osasairauspäivärahaa.

Osasairauspäiväraha on tarkoitettu työkyvyttömälle, 16 – 67-vuotiaalle työntekijälle tai yrittäjälle. Se voidaan myöntää, kun hakija on saanut 60 päivää sairauspäivärahaa yhdenjaksoisesti (eli sairauslomalla noin 80 kalenteripäivää) ja osapäiväraha on välitön jatko sairauspäivärahalle.

4.4.2 Vapaaehtoinen järjestely

Osa-aikaiseen työhön paluu on vapaaehtoinen järjestely, johon tarvitaan sekä työntekijän että työnantajan suostumus. Se ei saa vaarantaa terveyttä ja toipumista. Työajan ja palkan on vähennyttävä 40 – 60 % aiemmasta, yrittäjällä työmäärän tulee vähentyä 40 – 60 %.

Osasairauspäiväraha on suuruudeltaan puolet sitä edeltäneestä sairauspäivärahasta. Osasairauspäivärahasta vähennetään muut saman työkyvyttömyyden perusteella maksettavat ansionmenetykskorvaukset.

Etuutta maksetaan vähintään kahdelta viikolta ja enintään 72 arkipäivää. Enimmäisaikaan lasketaan kaikki osasairauspäivärahapäivät viimeiseltä kahdelta vuodelta. Jos osasairauspäivärahoikeuden enimmäisaika täyttyy, voi saada päivärahaa saman sairauden vuoksi uudelleen vasta, kun on ollut työkykyinen vuoden ajan. Mikäli työntekijä sairastuu osasai-

rauspäiväraha-kauden aikana niin, että sairaus kestää yli 10 arkipäivää, hän siirtyy takaisin sairauspäivärahalle. Terveystilan kohennuttua työntekijä voi palata takaisin osa-aikaiseen työntekoon ja on jälleen oikeutettu osasairauspäivärahaan. Osasairauspäivärahaa ei makseta työnantajalle.

Osasairauspäivärahan hakijan muistilista

Osasairauspäivärahaa voi hakea Kelan asiointipalvelussa tai lomakkeella SV 28. Mukaan liitetään sopimus osa-aikatyöstä tai yrittäjän selvitys työn vähentymisestä sekä lääkärinlausunto B, jossa on selvitys hakijan työkyvyttömyydestä sekä siitä, ettei osa-aikatyö vaaranna hänen terveyttään ja toipumista. Hakuaika on 4 kuukautta takautuvasti. Osasairauspäivärahaa haetaan Kansaneläkelaitokselta.

Lisätietoja www.kela.fi

Sairausvakuutuslaki

4.5 Toimeentulotuki

Jos henkilön tulot ja varat eivät riitä välttämättömiin jokapäiväisiin menoihin, voi hänellä olla oikeus toimeentulotukeen. Toimeentulotuki on viimesijainen toimeentuloturvan muoto ja se on tarkoitettu väliaikaiseksi tukimuodoksi, kunnes henkilö saa hänelle kuuluvia ensisijaisia etuuksia.

Toimeentulotuki koostuu perustoimeentulotuesta ja täydentävästä toimeentulotuesta. Lisäksi kunnan tulee myöntää ehkäisevää toimeentulotukea päättämiensä perusteiden mukaan. Perustoimeentulotukena maksetaan kohtuulliset asumismenot, taloussähkö, kotivakuutus ja vähäistä suuremmat terveydenhuoltomenot. Lisäksi huomioidaan perusosa (yksinasuvalla 417,45 euroa /kk v. 2009), jolla on katettava muut välttämättömät jokapäiväiset menot (mm. ravinto, vaatteet, puhtaus, lehdet, TV, puhelin).

Hakijalla on oikeus saada toimeentulotukipäätös seitsemän arkipäivän kuluessa. Tämä edellyttää, että hakemuksessa on kaikki päätöksenteossa tarvittavat selvitykset. Kiireellisessä tilanteessa toimeentulotukipäätös on tehtävä samana tai viimeistään seuraavana päivänä.

Toimeentulotukea haetaan asuinkunnan sosiaalivirastosta, josta myös saa lisätietoja.

Laki toimeentulotuesta

4.6 Sosiaalinen luotto

Jotkut kunnat myöntävät osana omaa sosiaalitoimeaan pieniä lainoja. Sosiaalinen luotto on tarkoitettu pienituloiselle ja vähävaraiselle henkilölle, joilla ei ole eri syistä, esimerkiksi vakuuksien puuttumisen tai maksuhäiriömerkintöjen vuoksi, mahdollisuutta saada kohtuuhintaista lainaa esimerkiksi pankista. Sosiaalista luottoa on voitu myöntää kodin hankintoihin, pieniin asunnon muutostöihin, takuuvuokriin, työn edellyttämän auton tai työvälineiden ostoon, vuokra- ja osamaksurästeihin sekä muihin itsenäiseen selviytymiseen liittyviin menoihin. Mahdollisuutta sosiaaliseen luottoon voi tiedustella oman kunnan sosiaalitoimistosta.

Laki sosiaalisesta luototuksesta

4.7 Talous- ja velkaneuvonta

Jos henkilö tarvitsee apua maksu- ja velkaongelmien hoidossa, hänen tulee varata aika oman kunnan talous- ja velkaneuvojalta. Neuvojat auttavat kokonaistilanteen kartoittamisessa, sovintoratkaisuehdotusten laatimisessa, velkajärjestelyhakemusten ja maksuohjelman laatimisessa ja tarkistamisessa sekä kertovat tarvittaessa muista tukipalveluista. Neuvottelijat voivat olla myös mukana sovintoneuvotteluissa velkojien kanssa. Neuvonta on maksutonta.

Lisätietoja saa oman kunnan talous- ja velkaneuvontayksiköstä tai www.takuusäätiö.fi

Laki talous- ja velkaneuvonnasta

4.8 Eläkejärjestelmä

Suomen eläketurva koostuu kahdesta järjestelmästä, jotka täydentävät toisiaan. Ne ovat asumisaikaan perustuva kansaneläke sekä omaan työhön ja yrittäjyyteen perustuva ansioeläke. Kansaneläkettä maksetaan vain silloin, mikäli ei ole oikeutta ansioeläkkeeseen tai sen määrä on vähäinen.

Eläkejärjestelmään kuuluvat seuraavat eläkkeet:

- Vanhuuseläke 63-68-vuotiaasta alkaen. Kansaneläkkeen vanhuuseläkeikä on edelleen 65 vuotta
- Varhennettu vanhuuseläke 62-vuotiaana
- Työkyvyttömyyseläke ja kuntoutustuki (kansaneläkkeenä 16-64-vuotiaana, työeläkkeenä 18-62-vuotiaana). Ansioeläkkeenä myös osatyökyvyttömyyseläke
- Yksilöllinen varhaiseläke (sitä voi saada vain ennen vuotta 1944 syntynyt henkilö)
- Työttömyyseläke (sitä voi saada vain v. 1950 ja aiemmin syntyneet 60-64-vuotiaat pitkäaikaistyöttömät)
- Osa-aikaeläke vain ansioeläkkeenä (sitä voivat saada v. 1947 ja myöhemmin syntyneet 58 - 67-vuotiaana, v. 1946 ja aikaisemmin syntyneet 56 - 64-vuotiaana)
- Perhe-eläkkeet (lesken ja lapsen eläkkeet)

4.8.1 Kuntoutustuki

Kuntoutustuki on työkyvyttömyyseläke, joka vastaa entistä määräaikaista työkyvyttömyyseläkettä. Sitä voi saada joko kansaneläke- tai ansioeläketurvan kautta. Se myönnetään määräaikaisena hakijan hoidon ajaksi tai kuntoutumisen edistämiseksi ja työhön paluun tukemiseksi tilanteissa, joissa sairauspäiväraha-kaus ei ole ollut riittävä työkyvyn palautumiseen. Kuntoutustuen edellytyksenä on, että hakijalle on laadittu hoito- tai kuntoutussuunnitelma, joka sisältyy lääkärinlausuntoon. Kuntoutustuki voidaan myöntää myös hoito- ja kuntoutussuunnitelman valmistelun ajaksi.

Kuntoutustuen määrä vastaa täyttä työkyvyttömyyseläkettä, jos työkyky on alentunut vähintään 3/5 eli 60 prosenttia. Työeläkelaitoksen kuntoutuspäätöksen saaneelle asiakkaalle

maksetaan eläkkeen määrä korotettuna 33 prosentilla aktiivisen kuntoutuksen ajalta. Kansaneläkkeenä maksettua kuntoutustukea saava voi saada eläkkeen saajien kuntoutusrahaa kuntoutuksen ajalta.

Ansioeläkkeenä voidaan myöntää osakuntoutustuki, jos työkyky on alentunut vähintään 40 prosenttia. Se voidaan myöntää työhön paluun tukemiseksi myös, jos täysi työkyvyttömyyseläke lakkautetaan tai kuntoutustuki päättyy. Se on osatyökyvyttömyyseläkkeen suurin.

Lisätietoja saa Kelasta ja työeläkelaitoksista.

Kansaneläkelaki

Työeläkelait

4.8.2 Kelan työkyvyttömyyseläke

Sairauden johtaessa työkyvyttömyyteen haetaan ensin yleensä sairauspäivärahaa, jota maksetaan enintään 300 arkipäivältä. Kun sairausvakuutuksen päivärahan enimmäisaika on täyttynyt ja kuntoutusmahdollisuudet selvitetty, voi hakea työkyvyttömyyseläkettä. Kansaneläkelain mukaiseen työkyvyttömyyseläkkeeseen on oikeus henkilöllä,

- jonka muut eläkkeet ja korvaukset jäävät alle pienimpään kansaneläkkeeseen oikeuttavan tulorajan (12 337 - 13 851 euroa/vuosi v. 2008)
- joka täyttää erikseen säädetyt Suomessa asumista koskevat vaatimukset
- joka on 16 - 64-vuotias
- jonka sairaus, vika tai vamma estää kohtuullisen toimeentulon turvaavan työn teon tai työskentelyn omassa taloudessa taikka joka on pysyvästi sokea, liikuntakyvyttö tai avuton.

Työkyky arvioidaan yleensä lääkärinlausunnon (tuore B-todistus) perusteella. Hakijan ikään, ammattiin, koulutukseen, asuinpaikkaan ja mahdollisuuksiin saada ammattitaitoaan vastaavaa työtä kiinnitetään arvioinnissa myös huomiota. Hakemukseen on lääkärintodistuksen lisäksi liitettävä myös muut selvitykset, joihin haluaa vedota. Jos hakija on täyttänyt 60 vuotta, eläkeoikeuden arvioinnissa painotetaan myös työkyvyttömyyden ammatillista luonnetta.

Kansaneläkkeenä maksettavan työkyvyttömyyseläkkeen suuruus vaihtelee 6,21 eurosta 584,13 euroon kuukaudessa. Eläkevähenteinen kansaneläke määräytyy omien työ- ja virkaeläkkeiden, leskeneläkkeen sekä eläkkeisiin rinnastettavien muiden jatkuvien korvausten mukaan (tapaturma- tai liikennevakuutuksen taikka sotilasvammalain nojalla maksettavat korvaukset). Eläkkeen suuruuteen vaikuttaa myös avio- tai avoliitto. Jos eläkkeet ja korvaukset ylittävät laissa säädetyt tulorajat 1075,30 (avio- tai avoliitossa) tai 1207,38 (yksinäinen) euroa kuukaudessa, ei kansaneläkettä jää maksettavaksi.

Lisätietoja saa Kelasta.

Kansaneläkelaki

4.8.3 Eläkkeen lepäämään jättäminen

Täydellä kansaneläkelain 12 §:n 2 momentin mukaisella työkyvyttömyyseläkkeellä olevilla on mahdollisuus jättää eläkkeensä lepäämään vähintään kuuden kuukauden ja enintään

viiden vuoden ajaksi (1.1.2010 lähtien vähintään kolme kuukautta ja enintään kaksi vuotta), jos hän ryhtyy ansiotyöhön ja ansaitsee 588,66 euroa (v. 2009) kuukaudessa tai enemmän (1.1.2010 lähtien 600 euroa/kk tai enemmän).

Lepäämässä olevaa eläkettä ryhdytään maksamaan uudelleen, jos työnteko lakkaa tai ansiotulot jäävät alle edellä mainitun tuloajan. Eläkkeensä lepäämään jättävälle henkilölle maksetaan ylintä vammaistukea 387,20 euroa enintään 24 kuukauden ajan

Lisätietoja saa Kelasta.

Kansaneläkelaki

4.8.4 Työkyvyttömyyseläke ansioeläkkeenä

Työkyvyttömyyseläkkeen voi saada työntekijä, jolla on työkykyä alentava sairaus, vika tai vamma ja jonka työkyvyn voidaan siksi arvioida myös jo kulunut aika huomioon ottaen olevan alentunut. Terveystilan lisäksi eläkeoikeutta ratkaistaessa otetaan huomioon henkilön kyky hankkia ansiotuloja sellaisella saatavissa olevalla työllä, johon hänen kohtuudella voidaan olettaa kykenevän. Ratkaisussa otetaan lisäksi huomioon henkilön koulutus, aiempi toiminta, ikä, asumisolosuhteet ja muut näihin verrattavat seikat. 60 vuotta täyttäneen henkilön eläkeoikeuden arvioinnissa painotetaan myös työkyvyttömyyden ammatillista luonnetta.

Työkyvyttömyyseläke karttuu tehdystä työstä ja usein siihen liittyy myös tulevan ajan oikeus eli eläkeiän täyttymiseen jäljellä oleva aika. Täysi työkyvyttömyyseläke voi alkaa tavallisesti vasta 300 arkipäivän sairauspäivärahasijain päätyttyä ja kuntoutustarpeen selvittämisen jälkeen. Se maksetaan, jos työkyvyn aleneminen on ainakin 3/5. Täysi työkyvyttömyyseläke myönnetään toistaiseksi, jos työkyvyn palautuminen hoidon tai kuntoutuksen keinoin vaikuttaa epätodennäköiseltä. Eläkettä voidaan maksaa takautuvasti enintään vuoden ajalta.

Osatyökyvyttömyyseläke maksetaan silloin, jos työkyky on alentunut vähintään 2/5. Oikeudesta osatyökyvyttömyyseläkkeeseen on mahdollista hakea ennakkopäätös, joka pääsääntöisesti sitoo eläkelaitosta noin kymmenen kuukauden ajan, jolloin on mahdollisuus neuvotella työnantajan kanssa osa-aikatyön tekemisen mahdollisuudesta. Työnteko eläkkeen ohella ei kuitenkaan ole osatyökyvyttömyyseläkkeen maksamisen edellytys. Osatyökyvyttömyyseläke on puolet täydestä työkyvyttömyyseläkkeestä. Työkyvyttömyyseläkehakemukseen on liitettävä mahdollisimman tuore lääkärinlausunto B sekä muut selvitykset, joihin haluaa vedota.

Pysyvästi sokeita, liikuntakyvyttömiä ja kansaneläkelain mukaisesti pysyvästi avuttomia henkilöitä pidetään aina työkyvyttöminä ja eläkkeeseen oikeutettuina, vaikka he olisivat ansiotyössä.

Lisätietoja saa työeläkelaitokselta.

Työeläkelait

4.8.5 Eläkeläisen oikeus ansiotuloihin

Eri eläkelajeissa on omat säännöksensä ansiotyön tekemisestä eläkkeellä oltaessa. Jos eläkkeellä oleva suunnittelee ansiotyön aloittamista, on hänen aina ilmoitettava siitä eläke-

laitokselleen ja pyydettyä sieltä yksilökohtainen selvitys siitä kuinka paljon on mahdollista ansaita eläkkeen ohella. Eräissä työeläkkeissä on tarkat euromäärät, joita eläkkeensaajan ansiotulot eivät saa ylittää. Tulorajojen ylittyessä eläke voidaan lakkauttaa. Työeläkelaitokselle on aina myös ilmoitettava muutoksista työkyvyssä.

Eläkkeellä ollessa voi pääsääntöisesti ansaita seuraavasti:

- Vanhuuseläke: ei ansiorajoituksia.
- Varhennettu vanhuuseläke: ei ansiorajoituksia.
- Työkyvyttömyyseläke kansaneläkelain mukaan: 588,66 euroa/kk (2009); 1.1.2010 lähtien 600,00 euroa/kk.
- Täysi työkyvyttömyyseläke työeläkelakien mukaan: enintään 40 % työkyvyttömyyden alkamista edeltävästä vakiintuneesta keskiansiosta (tai 1.1.2010 lähtien enintään 600 euroa/kk).
- Osatyökyvyttömyyseläke: enintään 60 % työkyvyttömyyden alkamista edeltävästä vakiintuneesta keskiansiosta (tai 1.1.2010 enintään 600 euroa/kk).
- Yksilöllinen varhaiseläke: Jos ansiot yli 273,37 euroa/ kk, eläke puolitetaan. Jos ansiot yli 60 % eläkepalkasta/keskikuukausiansiosta, eläkettä ei makseta, vaan se jää lepäämään enintään viideksi vuodeksi.
- Osa-aikaeläke: ansioiden oltava kuukaudessa 35 - 70 % vakiintuneesta ansiosta. Yrittäjänä toimintaa jatkavan yrittäjän YEL- työtulon pitää olla 50 % keskimääräisestä työtulosta.
- Työttömyyseläke: enintään 624,14 €/kk.

Lisätietoja saa Kelasta ja työeläkelaitoksista

Kansaneläkelaki
Työeläkelait

5. SAIRAANHOITO

5.1 Kelan sairaanhoitokorvaukset

Kela korvaa sairausvakuutuslain nojalla osan yksityislääkärin ja -hammaslääkärin palkkioista sekä tutkimuksista ja hoidoista. Korvausta voi hakea myös lääkekuluista sekä sairautteen ja kuntoutukseen liittyvistä matkakustannuksista.

5.1.1 Yksityislääkärin ja -hammaslääkärin palkkio, tutkimus ja hoito

Asiakas maksaa aina itse osan yksityislääkärin ja -hammaslääkärin palkkioista, hammashoidon kuluista sekä tutkimuksen ja hoidon kuluista. Kelan korvaus maksetaan korvaustaksojen perusteella, jotka on säädetty valtioneuvoston asetuksessa. Näiden vahvistettujen taksojen mukaan korvauksen saa maksetusta hoidosta. Taksa ei ole yläraja yksityisten hoitokulujen suuruudelle. Palkkio voi siis olla paljon suurempi kuin korvaustaksa.

Lääkärinpalkkioissa korvaus on 60 % Kelan taksasta. Tutkimuksista ja hoidoista korvaus on 75 % taksasta omavastuun (13,46 €) ylittävältä osalta.

5.1.2 Suorakorvausmenettely

Kelan korvaus maksetaan nykyisin lähes aina suorakorvausmenettelyllä. Kela-korttia näytämällä korvausta ei tarvitse hakea erikseen. Jos suorakorvausmenettelyä ei ole, voi korvauksen hakea Kelan toimistosta tai lähettää hakemuksen maksutta Kelan toimistoon palautuskuorissa, joita on mm. lääkäriasemilla, hammaslääkärin vastaanotoilla ja apteekkeissa. Korvaushakemus on lääkärinpalkkiolomakkeen ja tutkimus- ja hoitomääräyksen kääntöpuolella tai erillisellä lomakkeella SV 127. Sairaanhoitokorvaus on haettava kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun maksu on suoritettu.

5.1.3 Yksityissairaalan hoitokustannukset

Yksityissairaalan hoitokustannuksista saa Kela-korvausta. Julkisella sektorilla sairaalassa 31.3.2008 jälkeen annetusta erikoismaksuluokan hoidosta ei saa enää sairausvakuutuskorvausta.

5.1.4 Lääkärintodistukset

Yleensä lääkärintodistukset ovat maksullisia eikä niistä saa korvausta. Tiettyjen lääkärinlausuntojen palkkioista voi kuitenkin anoa Kela korvausta. Tällaisia ovat yksityislääkärin kirjoittamat lausunnot lääkekorvaus- tai sairauspäivärahaa varten ja todistukset, jotka Kela on pyytänyt lisäselvityksiä varten. Korvausta ei makseta, kun lääkärintodistus hankitaan esimerkiksi ajokorttia, oppilaitokseen pyrkimistä, työhöntulotarkastusta tai eläkkeen hakemista varten.

5.1.5 Lääkekustannusten korvaukset, lääkevaihto ja lääkkeiden maksukatto

Kelasta voi hakea korvausta lääkkeistä, perusvoiteista ja kliinistä ravintovalmisteista, joita lääkäri on määrännyt sairauden hoitoon. Kelan korvauksen saa yleensä jo apteekissa esittämällä Kela-kortin. Kela voi korvata lääkärin määräämiä lääkkeitä vain, jos lääkkeiden hintalautakunta on vahvistanut lääkkeelle korvattavuuden ja kohtuullisen tukkuhinnan. Markkinoilla on siis myös reseptilääkkeitä, joista ei saa sairausvakuutuskorvausta.

Kela korvaa vain tarpeellisia lääkekustannuksia. Edellytyksenä on, että lääkettä käytetään annostusohjeen mukaisesti. Lääkkeitä korvataan enintään kolmeksi kuukaudeksi kerrallaan ja mahdollisimman edullisina pakkauskokoina. Jos lääkkeitä tarvitaan pidemmäksi ajaksi kuin kolmeksi kuukaudeksi kerrallaan, tulee ottaa yhteyttä Kelaan. Lääkekuluja ei korvata, jos lääkkeet on määrätty terveydentilan ylläpitämiseksi tai sairauden ehkäisemiseksi.

Lääkeostoista maksetaan korvauksia kolmessa eri korvausryhmässä. Korvaukset maksetaan prosenttiosuutena lääkkeen hinnasta.

Korvausryhmät

- Peruskorvattavuus: Reseptilääkkeiden peruskorvaus on 42 prosenttia. Suurin osa reseptilääkkeistä kuuluu tähän korvausryhmään.
- Erityiskorvattavuus: Jos sairaus on vaikea ja pitkäaikainen, voi Kelasta anoa erityiskorvattavuutta tarvittavalle lääkehoidolle. Erityiskorvattavuutta haetaan lääkärin kirjoittamalla B-lausunnon. Mikäli erityiskorvattavuus myönnetään, toimitetaan uusi Kela-kortti, jossa on merkintä korvattavuusoikeudesta ja mahdollisesta määräajasta. Erityiskorvattavuus myönnetään niistä lääkkeistä, jotka on ostettu sen jälkeen,

kun B-lääkärinlausunto on saapunut Kelan toimistoon. Korvauksen saaminen ja korvausluokka määräytyvät sairauden ja sen vaikeusasteen mukaan.

Peruskorvaus	Peruskorvaus on 42 prosenttia lääkkeen hinnasta.
Alempi erityiskorvaus	Alempi erityiskorvaus on 72 prosenttia lääkkeen hinnasta.
Ylempi erityiskorvaus	Ylempi erityiskorvaus on 100 prosenttia, mutta jokaisesta samalla kertaa ostetusta lääkkeestä asiakas maksaa 3 euron omavastuun.

Lähde: www.kela.fi

5.1.6 Lääkkeiden viitehintajärjestelmä

Lääkkeiden viitehintajärjestelmä on otettu käyttöön 1.4.2009. Viitehintaryhmään kuuluvat keskenään vastaavat, samaa lääkeainetta sisältävät lääkevalmisteet, joille on vahvistettu korvattavuus.

Viitehintajärjestelmä koostuu viitehintaryhmistä, jotka perustuvat Lääkelaitoksen ylläpitämään luetteloon keskenään vaihtokelpoisista lääkevalmisteista. Viitehintaryhmälle asetettava viitehintaa on korkein hinta, jonka perusteella ryhmään sisällytetyn lääkevalmisteen korvauksen suuruus voidaan laskea. Viitehintaa asetetaan 1,50 euroa ryhmän edullisimman valmisteen hintaa korkeammaksi, jos edullisimman valmisteen hinta on alle 40 euroa ja kaksi euroa korkeammaksi, jos edullisimman valmisteen hinta on 40 euroa tai enemmän.

Jos potilas ostaa lääkevalmisteen, jonka hinta on enintään viitehinnan suuruinen, hänelle maksetaan korvausta (100, 72 tai 42 prosenttia) koko lääkkeen hinnasta. Jos hän ostaa viitehintaa kalliimman lääkkeen, hän joutuu itse maksamaan lääkkeen hinnan ja viitehinnan välisen erotuksen, eikä tämä erotus kartuta lääkkeiden vuotuista maksukattoa.

Lääkäri voi kieltää lääkkeen vaihdon edullisempaan valmisteeseen hoidollisin tai lääketieteellisin perustein tekemällä siitä merkinnän reseptiin. Tällöin potilas saa korvauksen lääkärin määräämästä lääkkeestä ja koko summa kartuttaa vuotuista lääkkeiden maksukattoa.

Sairausvakuutuslaki
Lääkelaki

5.1.7 Lääkekustannusten maksukatto

Maksetuilla lääkekustannuksilla on vuotuinen kattosumma. Oikeus lisäkorvaukseen syntyy, jos saman kalenterivuoden aikana korvatuista lääkkeistä, kliinisistä ravintovalmisteista ja perusvoiteista maksetut omavastuuosuudet ylittävät 672,70 euroa (v. 2009).

Vuotuisen omavastuuosuuden täytyttyä potilas maksaa 1,50 euroa/lääke ja Kela korvaa loput lääkkeen hinnasta. Maksukattoa eivät kartuta lääkkeet, joista ei saa sairausvakuutuskorvausta.

Mikäli 1.4.2009 jälkeen ostamasi lääke kuuluu viitehintaryhmään ja on viitehintaa kalliimpi, ei viitahinnan ylittävä osuus kartuta maksukattoa.

Kela seuraa lääkeostoja apteekista saatujen tietojen perusteella. Kun omavastuuraja on ylittynyt, Kela lähettää tästä tiedon ja samassa kirjeessä erillisen ilmoituksen apteekissa esitettäväksi. Apteekissa tulee esittää reseptilääkeoston yhteydessä Kela-kortti ja Kelan lähettämä ilmoitus. Tällöin lisäkorvauksen saa suoraan apteekista. Lisäkorvausta voi hakea kuitteja vastaan myös jälkikäteen Kelasta (lomake SV178) viimeistään kuuden kuukauden kuluessa sen vuoden päättymisestä, jonka aikana kattosumma on täyttynyt.

5.2 Matkakustannusten korvaukset ja maksukatto

5.2.1 Korvaukset matkoista lääkäriin, tutkimuksiin tai hoitoon

Kela korvaa sairauden ja kuntoutuksen vuoksi tehtyjä matkakuluja. Korvausta voi hakea matkoista lääkäriin, lääkärin määräämään tutkimukseen tai hoitoon terveyskeskukseen, sairaalaan tai yksityiselle lääkäriasemalle. Kela maksaa yleensä korvauksen matkasta lähimpään lääkäriin, tutkimus- tai hoitolaitokseen halvimman kulkuneuvon mukaan. Erikseen tehtyä lääkkeiden hakumatkaa apteekkiin ei korvata.

Matkasta yleisillä kulkuneuvoilla ei yleensä tarvitse liittää mukaan kuittia, mutta selvitys (SV4 ja SV40) matkan kohteesta on tarpeen. Mikäli tarvitaan taksia, omaa autoa tai muuta erityiskulkuneuvoa tulee hoitopaikan henkilökunnan perustella sen käyttö erillisellä todistuksella. Oman auton käytön kustannuksista on mahdollista saada korvausta 0,20 euroa/kilometri.

5.2.2 Matkakorvaus kuntoutusmatkoista

Kela korvaa kuntoutuksesta aiheutuneita matkakuluja. Matkat Kelan kuntoutukseen korvataan Kelan tekemän kuntoutuspäätöksen perusteella.

Muille, esimerkiksi järjestöjen toteuttamille sopeutumisvalmennuskursseille matkat korvataan, jos kurssille on hakeuduttu lääkärin kirjallisella läheteellä, jossa on lääkärin suositus kurssille hakeutumisesta. Kurssiohjelmassa tulee olla lääkärin tai sairausvakuutuslaissa tarkoitetun muun terveydenhuollon ammattihenkilön (sairaanhoitaja, terveydenhoitaja, kätilö, fysioterapeutti, laboratoriohoitaja, erikoishammasteknikko tai psykologi) antamaa hoitoa, tutkimusta tai hoidon opastusta.

Matkakorvaushakemuksen liitteenä tulee olla siis kurssiohjelma ja osallistumistodistus, jossa on kurssin järjestäjän merkintä siitä, kenen lääkärin läheteeseen sopeutumisvalmennuskurssi perustui ja kopio kuntoutuspäätöksestä. Korvausta voi hakea matkakorvauslomakkeella KU 202.

5.2.3 Saattaja

Jos matkan aikana tarvitaan välttämättä saattajaa, myös tämän matkakuluista voi saada korvausta. Edellytyksenä on, että hoitohenkilökunta on katsonut saattajan tai perheenjäsenen hoitoon osallistumisen tarpeelliseksi sairauden perusteella.

Potilaan ja hänen saattajansa matkat korvataan yleensä sen mukaan, mitä matka olisi tullut maksamaan halvinta matkustustapaa käyttäen (yleensä junalla tai linja-autolla). Muu

matkustustapa, kuten oma auto, tulee erikseen perustella terveydenhuollosta saatavalla todistuksella.

5.2.4 Yöpyminen

Kelasta voi hakea yöpymisrahaa, jos matkalla joudutaan yöpymään tutkimuksen, hoidon tai liikenneolosuhteiden takia. Sitä voi saada enintään 20,18 euroa vuorokaudessa. Yöpy-miskustannusten maksamisesta tulee esittää kuitti.

5.2.5 Matkakustannusten katto

Sairauden tai kuntoutuksen vuoksi tehtyjen matkojen omavastuuosuus on 9,25 euroa yh-teen suuntaan tehdyiltä matkalta. Vuotuinen omavastuuosuus eli matkakustannusten katto on 157,25 euroa ja se on yhteinen sekä sairauden että kuntoutuksen vuoksi tehdyille matkoille. Jos omavastuuosuudet ylittävät kalenterivuoden aikana vuotuisen omavastuu-osuuden, Kela korvaa ylittävän osan kokonaan. Kela seuraa vuotuisen omavastuuosuuden täyttymistä ja lähettää sen täytyttyä asiakkaalle matkakustannusten omavastuukortin.

Myös omavastuuta halvemmat, tarpeelliset matkakulut kartuttavat vuotuista kattosummaa, joten kaikki matkakuitit kannattaa säästää. Matkakustannukset voivat olla potilaan omia, hänen saattajansa tai perheenjäsenen kustannuksia. Korvausta tulee hakea kuuden kuu-kauden kuluessa matkan maksamisesta.

Mikäli autoilija (tai kuljetuspalvelun tuottaja) on tehnyt Kelan kanssa valtakirjasopimuksen, asiakkaan ei tarvitse maksaa matkan omavastuuosuutta silloin, kun asiakkaalla on esittää omavastuukortti autoilijalle. Mikäli kuljettaja perii omavastuun, voit hakea matkakuluista korvausta Kelasta.

5.2.6 Valtakirjasopimusmenettely

Asiakas voi valtuuttaa kuljetuspalvelun tuottajan, esim. taksin, hakemaan puolestaan sai-rausvakuutuksen matkakorvausta allekirjoittamalla valtakirjan. Tällöin hän maksaa yhden-suuntaisesta kyydistään omavastuuosuuden. Menettely edellyttää, että kuljetuspalvelun tuottaja on tehnyt asiasta valtakirjasopimuksen Kelan kanssa.

5.3 Kelan sähköinen asiointipalvelu

5.3.1 Sairaanhoidokustannukset

Kelan asiointipalvelussa voi seurata sairaanhoidokorvauksien ja hakemusten käsittelyä ja eri vaiheita. Tiedoissa näkyvät kaikki korvaukset, jotka on maksettu hakijalle itselle, ter-veydenhuollon palvelujen tuottajalle (esim. yksityiset lääkäriasemat) tai muulle saajalle. Asiointipalvelussa voi seurata myös lääkekustannusten ja matkojen vuotuisten omavas-tuuosuusien täyttymistä. Palvelusta näkee, paljonko hakijalle tai kuljetuspalvelun tuottajal-le on maksettu matkakorvauksia. Palveluun kirjaututaan verkkopankkitunnuksilla tai säh-köisellä henkilökortilla.(Ks. luku1.4)

5.3.2 Lääkehaku

Tietoa lääkkeiden, perusvoiteiden ja kliinisten ravintovalmisteiden hinnoista, korvattavuu-desta ja keskenään vaihtokelpoisista lääkkeistä voi hakea Lääkehaku-palvelulla

(www.kela.fi/laakehaku). Sairausvakuutuskorvauksen perusteena olevat taksat ovat nähtävissä taksaluettelossa.

Hakupolku Kelan lääkehakuun ja sähköiseen asiointipalveluun:

Valitse pääsivulta www.kela.fi Kun sairastat -painike. Siirry lääkekorvaukset-osioon sivun vasemmasta reunasta olevasta palkista ja valitse lääkehaku. Valitse hakuperusteista vain yksi, esimerkiksi valmisteen nimi tai lääkeaine.

5.3.3 Sähköinen asiointi

Valitaan pääsivulta www.kela.fi Asioi sähköisesti painike. Valitaan kirjautu asiointipalveluun. Sisäänkirjautumistavaksi valitaan joko sirullisen henkilökortin tai verkkopankin tunnukset, kirjaututaan sisään, tarkistetaan omat näkyvillä olevat henkilötiedot, muutetaan tarvittaessa ja lopuksi hyväksytään. Tästä ohjelma siirtyy henkilökohtaiseen asiointipalveluun. Asiointin jälkeen tulee muistaa kirjautua palvelusta ulos. (Ks. luku 1.4.)

Taksaluettelo

www.kela.fi / Kun sairastat / Sairaanhoidonkorvaukset / Taksaluettelo.
Sairausvakuutuslaki

5.4 Julkisen terveydenhuollon maksut ja maksukatto

Julkisen terveydenhuollon palveluista ei saa sairausvakuutuskorvausta. Maksut ovat kaikille kuntalaisille samat, mutta voivat vaihdella kuntakohtaisesti.

Terveyskeskusmaksu voi olla yli 18 -vuotiailla 3 x kertamaksu vuodessa tai vuosimaksu. . Erikoislääkärissä käynnit maksavat yleislääkärikäyntejä enemmän.

Käyttämättä ja peruuttamatta jääneestä terveystieteidenlääkärin ja hammaslääkärin tai poliklinikan vastaanottoajasta voidaan periä sakkomaksu 15 vuotta täyttäneiltä.

5.4.1 Terveystieteidenmaksut

Terveystieteidenkeskuksessa ei peritä maksua neuvolakäynneistä, käynnistä terveydenhoitajan vastaanotolla eikä laboratorio- tai röntgentutkimuksissa.

Terveystieteidenkeskuksen kertamaksu voi olla enintään 12,80 euroa ja se voidaan periä kolmelta käyntikerralta kalenterivuodessa. Vaihtoehtona kertamaksulle on vuosimaksu, joka on enintään 25,60 euroa kalenterivuodessa.

Terveystieteidenkeskuksen päivystyskäynniltä voidaan periä enintään 17,50 euroa. Päivystysmaksu voidaan periä arkisin klo 20-8 välillä sekä lauantaisin, sunnuntaisin ja pyhäpäivinä. Maksu voidaan periä myös vuosimaksun maksaneelta tai henkilöltä, joka on käynyt 3 kertaa vastaanotolla.

Sakkomaksu voidaan periä käyttämättä ja peruuttamatta jääneestä terveystieteidenlääkärin vastaanottoajasta, hammashuollon ajasta tai kalliin kuvantamistutkimuksen (esimerkiksi röntgen-, ultraääni- tai magneettikuvaus) ajasta. Maksu on enintään 31,50 euroa ja se voidaan periä 15 vuotta täyttäneiltä.

Lääkärintodistuksesta ei peritä terveystieteiden keskuksessa maksua silloin, kun todistus liittyy hoitokäyntiin (esim. sairauslomatodistus työnantajalle). Muut lääkärintodistukset ovat maksullisia. Ajokortin saamiseksi tarvittavan lääkärintodistuksen maksu on enintään 38 euroa ja muiden maksullisten todistusten enimmäismaksu on 31,50 euroa.

5.4.2 Kunnallinen hammashoito

Hammashoitoa järjestetään sekä kunnallisina että yksityisten hammaslääkärien antamina palveluina.

Kunnalliseen hammashoitoon voivat hakeutua kaikenikäiset kansalaiset. Lisätietoja hoitoon pääsyajoista ja maksuista saa kuntien hammashoitoloista.

Hammashoidosta peritään perusmaksu, jonka summa määräytyy hoidon antajan koulutuksen mukaan. Esimerkkejä perusmaksuista:

- suuhygienisti 7 euroa
- hammaslääkäri 9 euroa
- erikoishammaslääkäri 13 euroa

Lisäksi suoritetuista toimenpiteistä peritään aina erillinen maksu niiden laadun ja laajuuden mukaan.

5.4.3 Psykiatrian poliklinikka tai mielenterveystoimisto

Palvelut ovat maksuttomia

5.4.4 Sairaalamaksut

Sairaalat voivat periä maksua poliklinikkakäynniltä, päiväkirurgisista toimenpiteistä, hoitopäivältä, sarjahoidosta ja kuntoutuksesta.

Sairaalan poliklinikkamaksu on enintään 25,60 euroa käynniltä.

Sairaalan hoitopäivä maksaa 30,30 euroa. Psykiatrisessa sairaalassa maksu on 14 euroa. Päivä- tai yöhoito sairaalassa maksaa enintään 14 euroa vuorokaudessa.

Pitkäaikaisesta laitoshoidosta peritään enintään 82 prosenttia hoidettavan nettotuloista. Jos laitoshoidossa olevalla on kotona asuva pienempituloisempi puoliso, maksu on 41 prosenttia puolisojen yhteenlasketuista nettotuloista. Tuloista on jäätävä vähintään 90 euroa henkilön omaan käyttöön.

5.4.5 Kotipalvelu- ja kotisairaanhoitomaksut

Kotipalvelun ja kotisairaanhoidon maksut määräytyvät sen mukaan, onko hoito tilapäistä vai jatkuvaa. Tilapäisestä kotipalvelusta voidaan periä kunnan päättämä kohtuullinen maksu, kuitenkin enintään 12,80 euroa lääkärin tai hammaslääkärin suorittamasta kotikäynnistä ja enintään 8,10 euroa muun henkilön (esim. kodinhoitajan tai sairaanhoitajan) suorittamasta kotikäynnistä.

Jatkuvasta kotihoidosta peritään kuukausimaksu, joka määräytyy palvelun laadun, määrän ja saajan maksukyvyyn sekä perheen koon mukaan. Maksukykyä määriteltäessä otetaan huomioon palvelun saajan ja hänen kanssaan yhteistaloudessa elävän puolison tulot.

5.4.6 Palveluseteli

Kunnat voivat antaa tulojen mukaan määräytyvän palvelusetelin, jolla asiakas voi itse hankkia tarvitsemansa kotipalvelun ja kotisairaanhoidon palvelut kunnan hyväksymältä palveluntuottajalta. Palvelusetelin arvo määräytyy tulojen perusteella. Asiakas maksaa itse sen osan palvelun hinnasta, joka ylittää setelin arvon.

Sosiaalihuoltolaki

5.4.7 Terveydenhuollon maksukatto

Julkisen terveydenhuollon maksuilla on vuotuinen maksukatto, joka on 590 euroa kalenterivuotta kohti. Maksukatto on henkilökohtainen, mutta perheen alle 18-vuotiailta perittävät maksut voi yhdistää toisen huoltajan maksuihin.

Maksukatton täytyttyä loppuvuoden avohoidon palvelut saa pääsääntöisesti maksutta ja lyhytaikaisen laitoshoidon hoitopäivämaksu alenee 14 euroon. Maksukattoon lasketaan mukaan terveyskeskuksen avosairaanhoidon lääkäripalvelut, fysioterapia, sarjahoito, sairaalan poliklinikkamaksut, päiväkirurgian maksu sekä lyhytaikaisen laitoshoidon maksut niin terveydenhuollon kuin sosiaalihuollon laitoksissa.

Maksukattoon ei lasketa mukaan hammashoidon, sairaankuljetuksen, lääkärintodistusten, yksityislääkärin läheteellä tehtävien laboratorio- ja kuvantamistutkimusten (esim. röntgen-, ultraääni- tai magneettikuvaus) maksuja eikä tulosidonnaisia maksuja.

Maksukatton täyttymistä on seurattava itse. Tätä varten voi pyytää terveyskeskuksesta tai sairaalasta seurantakortin. Alkuperäiset maksukuitit on kuitenkin säilytettävä, sillä ne on esitettävä tarvittaessa ennen kuin saa todistuksen maksukatton täyttymisestä. Todistuksen antaa terveyskeskus tai muu julkinen terveydenhuollon yksikkö.

Laki ja asetus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista

5.5 Hoitotakuu, oikeus kiireettömään hoitoon

Perustuslaissa taataan jokaiselle oikeus kiireelliseen hoitoon pääsyyn. Lakiin perustuva hoitotakuu määrittelee aikarajat, joiden perusteella tulee päästä kiireettömään hoitoon.

Jos hoitoa ei voida antaa määräajassa, kunnan tai kuntayhtymän on hankittava hoito muilta palveluntuottajilta, esimerkiksi toiselta kunnalliselta sairaalalta tai yksityissektorilta, ilman että potilaan asiakasmaksu muuttuu.

Kaikille sairaanhoitopiirin jäsenkuntien asukkaille on järjestettävä palvelut samojen periaatteiden mukaisesti. Terveydenhuollon toimintayksikköjen on julkaistava hoitoon pääsyn odotusajat. Tämä voidaan toteuttaa esimerkiksi internetissä. Lisää tietoa kappaleessa 1.3.2.3.

Erikoissairaanhoidolaki

Kansanterveyslaki

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista eli asiakasmaksulaki

Perustuslaki

Potilaslaki

6. KUNTOUTUS

6.1 Kuntoutuksen tavoitteet

Kuntoutuksen avulla tähdätään toimintakyvyn ja työkyvyn paranemiseen tai säilymiseen ja mahdollisimman itsenäiseen selviytymiseen elämän eri tilanteissa. Kuntoutus täydentää ja tehostaa varhaisesta vaiheesta alkaen lääketieteellisen hoidon ja muiden työ- ja toimintakykyisyyttä tukevien palvelujen vaikutusta. Kuntoutus järjestetään yleisten palvelujen ja sosiaalivakuutusjärjestelmien osana.

Tärkeä osa kuntoutumisprosessia on kuntoutujan oma aktiivinen osallistuminen ja sitoutuminen kuntoutuksen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin.

6.2. Kuntoutusta järjestävät tahot

Kuntoutusjärjestelmä Suomessa on monimuotoinen. Kuntoutusta järjestävät sosiaali- ja terveydenhuolto, Kela, vakuutus- ja työeläkelaitokset, opetustoimi, työhallinto ja työterveyshuolto. Lisäksi Raha-automaattiyhdistys rahoittaa potilasjärjestöjen toteuttamaa kuntoutusta. Työsuhteessa olevan kannattaa tiedustella kuntoutusmahdollisuuksiaan työterveyshuollon avulla.

Kuntoutusta järjestävillä eri tahoilla on lakisääteinen yhteistyövelvoite. Kuntoutuja tulee ohjata asianmukaisesti tarvitsemiinsa kuntoutuspalveluihin.

Laki kuntoutuksen asiakasyhteistyöstä määrittelee eri tahojen yhteistoiminnasta paikallis-, alue- ja valtakunnallisella tasolla. Laki edellyttää sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisien, työvoima- ja opetusviranomaisten sekä Kelan tekevän yhteistyötä paikallisella, alueellisella ja valtakunnallisella tasolla. Kunnissa tulee toimia kuntoutuksen asiakastyöryhmä, jonka tehtävänä on kehittää eri viranomaisien yhteistyötä. Tässä paikallisessa asiakasyhteistyöryhmässä voidaan käsitellä tarvittaessa myös yksittäisen kuntoutujan asioita hänen kirjallisella suostumuksellaan.

Kuntoutuspalvelut ja -etuudet määräytyvät laajan kuntoutuslainsäädännön perusteella. Osa kuntoutuksesta on määrärahoihin sidottua, esimerkiksi Kelan harkinnanvarainen kuntoutus.

6.3 Lakisääteiset kuntoutuspalvelut

Lakisääteistä, mutta käytettävissä olevista voimavaroista riippuvaa kuntoutusta on sosiaali- ja terveydenhuollon kuntoutus mukaan lukien vammaispalvelulain tarkoittama sopeutumisvalmennus ja kuntoutusohjaus. Terveydenhuolto vastaa lääkinnällisestä kuntoutuksesta. Sosiaalihuolto vastaa päihdekuntoutuksesta ja sosiaalista toimintakykyä tukevasta kuntoutuksesta.

Lakisääteistä kuntoutusta järjestävät myös peruskoulun erityisopetus, ammatillinen erityisopetus, työvoiman palvelukeskukset ja työhallinto.

Lakisääteistä määrärahoista riippumatonta kuntoutusta ovat Kelan ja työeläkelaitosten järjestämä ammatillinen kuntoutus, Kelan vaikeavammaisten lääkinnällinen kuntoutus, tapaturma- ja ammattitautilain, liikennevakuutus- ja sotilasvammalain mukainen kuntoutus sekä eräät vammaispalvelut.

6.4 Kuntoutussuunnitelma

Kuntoutussuunnitelma on kuntoutusta koossa pitävä työkalu. Se määrittelee kuntoutuksen tavoitteet ja keinot, kuvaa nykytilan, jakaa vastuun osallistujien kesken (esim. toteutus, seuranta ja kustannukset), laatii aikataulun ja dokumentoi (kirjallinen suunnitelma). Kuntoutussuunnitelma tehdään asiakkaan, omaisten ja kuntoutukseen osallistuvien ammattilaisten yhteistyönä ja se voidaan nivoa yhteen asiakkaan mahdollisen palvelusuunnitelman kanssa. Ks. myös 1.3.1.1 palvelusuunnitelma.

Kuntoutussuunnitelma tulee tehdä julkisessa terveydenhuollossa. Hoitava lääkäri vastaa siitä, että kuntoutussuunnitelma laaditaan. Suunnitelma laaditaan terveydenhuollon omaan käyttöön sairauskertomuslehdelle, sosiaalitoimessa palvelusuunnitelmalomakkeelle ja Kelan vaikeavammaisten lääkinnällisen kuntoutuksen osalta Kelan KU 207 -lomakkeelle.

6.5 Kuntoutukseen hakeutuminen

Aloite kuntoutukseen hakeutumiselle voi tulla sosiaali- ja terveydenhuollosta, työterveys- huollosta, Kelasta, vakuutusyhtiöltä, TE-keskuksesta, koulutoimesta tai asiakkaalta itseltään.

Kuntoutuksen tarve, tavoitteet, laatu, toteutus ja seuranta suunnitellaan yhteistyössä hoitavan lääkärin ja kuntoutujan kanssa. Kuntoutuksen suunnittelussa on hyvä hyödyntää myös tarvittaessa muiden ammattiryhmien osaamista. Kuntoutushakemuksen liitteeksi tarvitaan B-lääkärinlausunto. Kelalta haettavan vaikeavammaisen kuntoutuksen hakemukseen tarvitaan liitteeksi lisäksi kirjallinen kuntoutussuunnitelma.

Kuka kuntouttaa	Ketä kuntoutetaan	Kuntoutuslaji	Toimeentulo
Vakuutuslaitokset	Työ- tai sotilastapaturman, ammattitaudin, tapaturman tai liikenne-onnettomuuden takia kuntoutusta tarvitsevat	Toimintakykyä ylläpitävää ja edistävää sekä ammatillista	Vakuutus-laitoksesta – päiväraha tai – eläke
Työeläkelaitokset	Vakuutetut työntekijät ja yrittäjät sekä eläkkeellä jo olevat, joilla on todettu työkyvyttömyyden uhka – oikeus tulevan ajan eläkkeeseen – riittävä kiinnittyminen työelämään	Ammatillista	Työeläke-järjestelmästä – kuntoutusraha – osakuntoutusraha – kuntoutustuki ja – korotus – työkyvyttömyyseläke ja kuntoutuskorotus – harkinnanvarainen kuntoutusavustus

Kansaneläkelaitos (Kela)	Vakuutetut, joilla on todettu työkyvyttömyyden uhka tai joiden työkyky oleellisesti heikentynyt <ul style="list-style-type: none"> – ei oikeutta tulevan ajan eläkkeeseen – yhteys työelämään vähäinen 	Lääkinnällistä (harkinnanvarainen) ja ammatillista	Kelan kuntoutusraha
	Vaikeavammaiset	Lääkinnällistä ja ammatillista	Kelan kuntoutusraha
Työhallinto	Vajaakuntoiset työvoimatoimiston asiakkaat	Ammatillista	Työmarkkinatuki, työttömyyspäiväraha tai koulutustuki
Työterveyshuolto	Työntekijät, joilla kuntoutustarve	Lääkinnällistä ja ammatillista	Kelan kuntoutusraha, jos edellytykset täyttyvät. Vakuutus- tai työeläkelaitosten toimeentulo, jos edellytykset täyttyvät
Terveysterveys-	Asiakkaat, joilla kuntoutustarvetta	Lääkinnällistä	Kelan kuntoutusraha, jos edellytykset täyttyvät
Sosiaalitoimi	Asiakkaat, joilla kuntoutustarvetta	Sosiaalista	Kelan kuntoutusraha, jos edellytykset täyttyvät
Koulutoimi	Vaikeavammaiset ja vajaakuntoiset lapset ja nuoret	Kasvatuksellista	

Lähde: Finanssi- ja vakuutuskoulutus, *Toimeentuloturva 2009*.

Pääosa kuntoutuspalveluista on maksuttomia. Osasta kuntoutuspalveluja, kuten terapioiden ja kuntoutuslaitosjaksoista voidaan periä asiakkaalta pieni maksu.

Laki kuntoutuksen asiakasyhteistyöstä

Hallintolaki

Kansanterveyslaki

Erikoissairaanhoidonlaki

Asetus lääkinällisestä kuntoutuksesta

Vammaispalvelulaki (Laki ja asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista, Laki vammaisuuksista)

6.6 Kunnan järjestämä kuntoutus

Julkinen terveydenhuolto vastaa välittömästi sairaanhoitoon liittyvästä lääkinällisestä kuntoutuksesta. Lääkinällistä kuntoutusta voi hakea terveyskeskuksista ja sairaaloista. Lääkinällisen kuntoutuksen palveluja ovat esimerkiksi kuntoutustarvetta selvittävät tutkimukset, sopeutumisvalmennus- ja kuntoutuskurssit, erilaiset terapiat ja kuntoutusohjaukset.

Kuntien sosiaalitoimi (lastensuojelu, päihdehuolto ja vammaispalvelut) voi järjestää esimerkiksi sopeutumisvalmennusta tai kuntoutusohjausta. Kunta voi ostaa palveluita myös yksityisiltä palveluntuottajilta, ammatinharjoittajilta tai järjestöiltä.

Kunnat ovat velvollisia järjestämään päihdehuollon palveluja siinä määrin kuin kunnassa esiintyy tarvetta. Päihdehuollon palveluja ovat avohoito, laitoshoidon palvelut, kuntoutus sekä asumis- ja tukipalvelut. Avohoidon palveluita tarjoavat A-klinikat, nuorisoasemat, päihdepysäkit ja päiväkeskukset. Laitoshoidon palveluita järjestävät kuntoutuslaitokset ja katkaisuhoidon palvelut. Laitoshoidon palveluita järjestävät kuntoutuslaitokset ja katkaisuhoidon palvelut. Laitoshoidon palveluita järjestävät kuntoutuslaitokset ja katkaisuhoidon palvelut. Laitoshoidon palveluita järjestävät kuntoutuslaitokset ja katkaisuhoidon palvelut. Laitoshoidon palveluita järjestävät kuntoutuslaitokset ja katkaisuhoidon palvelut. Laitoshoidon palveluita järjestävät kuntoutuslaitokset ja katkaisuhoidon palvelut.

Kansanterveyslaki

Erikoissairaanhoidonlaki

Asetus lääkinnällisestä kuntoutuksesta

Lastensuojelulaki

Päihdehuoltolaki ja –asetus

Raittiustyölaki ja –asetus

Vammaispalvelulaki (Laki ja asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista, Laki vammaisuuksista)

6.7 Kelan järjestämä kuntoutus

Kelan kuntoutuksen tavoitteena on työ- ja toimintakyvyn ylläpito ja edistäminen. Kela järjestää ja korvaa vaikeavammaisten lääkinnällistä kuntoutusta alle 65-vuotiaille, sekä harkinnanvaraista ja ammatillista kuntoutusta vajaakuntoisille. Välittömästi sairaanhoitoon liittyvä kuntoutus kuuluu kunnille. Kelan tehtävänä on järjestää vaativaa ja moniammatillista kuntoutusta.

Kelan on selvitettävä kuntoutustarvetta henkilöiltä, joille on maksettu sairauspäivärahaa yli 60 päivää ja tiedottaa kuntoutusmahdollisuuksista 150 sairauspäivärahopäivän jälkeen.

Haettaessa Kelan kuntoutukseen tulee kuntoutushakemukseen liittää lääkärinlausunto, josta selviävät kuntoutustarve sekä kuntoutuksen perusteena oleva sairaus tai vamma sekä niiden aiheuttamat haitat (tavallisesti lääkärinlausunto B). Jos kyseessä on vaikeavammaisen lääkinnällinen kuntoutus, hakemukseen on liitettävä julkisessa terveydenhuollossa laadittu kirjallinen kuntoutussuunnitelma. Monelle sopeutumisvalmennus- tai perhekuntoutuskurssille voi myös omainen hakea.

6.7.1 Kelan vaikeavammaisen lääkinnällinen kuntoutus

Kela järjestää alle 65 -vuotiaille vaikeavammaisille henkilöille lääkinnällistä kuntoutusta ja maksaa kuntoutuksesta aiheutuneita kustannuksia. Kuntoutuksella pyritään tukemaan vaikeavammaisen kuntoutujan mahdollisuuksia selviytyä erilaisista arkielämän toiminnoista. Kuntoutuksen tavoitteena on myös työ- ja toimintakyvyn ylläpito ja edistäminen.

Vaikeavammaisena pidetään henkilöä, jolla on sairaudesta, viasta tai vammasta aiheutuva yleinen lääketieteellinen ja toiminnallinen haitta, josta aiheutuu vähintään vuoden kestävä kuntoutustarve. Haitan tulee olla niin suuri, että henkilöllä on sen vuoksi huomattavia vaikeuksia tai rasituksia selviytyä jokapäiväisistä toimistaan kotona, koulussa, työelämässä ja muissa elämäntilanteissa julkisen laitoshoidon ulkopuolella.

Lisäedellytyksenä on, että hakija saa joko korotettua tai ylintä vammaistukea (alle 16-vuotiaan tai 16 vuotta täyttäneen) tai ylintä tai korotettua eläkettä saavan hoitotukea. Kela ei kuntouta laitoshoidossa olevia henkilöitä.

Kela järjestää vaikeavammaiselle lääkinnällisenä kuntoutuksena erityisasiantuntemukseen ja osaamiseen perustuvia, tehostettuja ja yksilöllisesti suunniteltuja laitoksissa tai avohoidossa toteutettavia kuntoutusjaksoja.

Vaikeavammaisten lääkinnälliseen kuntoutukseen hakeutuessa edellytetään, että hakemuksen liitteenä on julkisessa terveydenhuollossa tehty kirjallinen kuntoutussuunnitelma (KU 207). Mikäli omaisen osallistuminen kuntoutuskurssille on tarpeen, tulee siitä olla maininta kuntoutussuunnitelmassa.

Kun asiakas täyttää 65 vuotta, vastuu vaikeavammaisen henkilön kuntoutuksen järjestämisestä siirtyy Kelalta kunnalle. Kuitenkin myös Kela voi myöntää yli 65-vuotiaille vaikeavammaisille harkinnanvaraisesti kuntoutusta.

6.7.2 Kelan harkinnanvarainen kuntoutus

Kela järjestää ja korvaa tietyille sairausryhmille harkinnanvaraista kuntoutusta eduskunnan myöntämän vuotuisen määrärahan puitteissa. Harkinnanvarainen kuntoutus on esimerkiksi yksilöllisiä kuntoutusjaksoja, ryhmämuotoisia kuntoutus- ja sopeutumisvalmennuskursseja, psykoterapiaa ja ammatillisesti syvennettyä lääketieteellistä kuntoutusta (ASLAK). Kuntoutus on kohdennettu pääasiassa työikäisille.

Kursseista saa tietoa www.kela.fi / kuntoutus / kurssitarjonta. Kuntoutus- ja sopeutumisvalmennuskurssit ovat maksuttomia.

Terapioista korvataan vahvistetun taksan mukainen korvaus, jolloin asiakkaalle voi jäädä omavastuuosuutta terapeutin perimästä palkkiosta.

Työelämästä poissaoleville, yli 65-vuotiaille järjestetään joitakin kursseja. Harkinnanvaraisen kuntoutuksen kuntoutuspäätöksistä ei ole valitusoikeutta.

Laki ja asetus Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista

Asetus lääkinnällisestä kuntoutuksesta

Erikoissairaanhoidolaki

Kansanterveyslaki

6.7.3 Kelan ammatillinen kuntoutus

Kela järjestää ja korvaa ammatillista kuntoutusta vajaakuntoisille henkilöille, joilla on lyhyt tai rikkonainen työhistoria. Lisäksi edellytetään, että työkyky ja ansiomahdollisuudet arvioidaan sairauden tai vamman vuoksi olennaisesti heikentyneen tai että sairaus, vika tai vamma todennäköisesti aiheuttaa uhkan tulla työkyvyttömäksi.

Tarkoituksenmukaisella ammatillisella kuntoutuksella pyritään säilyttämään tai parantamaan työ- ja ansiokykyä. Tavoitteena on edistää hakijan selviytymistä työelämässä joko tukemalla työelämään pääsyä tai sinne paluuta.

Kela järjestää ammatillisena kuntoutuksena kuntoutustarvetta ja -mahdollisuuksia selvittäviä tutkimuksia, työ- ja koulutuskokeiluja, ammatillista koulutusta, ammatillisen koulutuksen

vuoksi välttämätöntä yleissivistävää koulutusta, työhönvalmennusta, työkykyä ylläpitävää ja parantavaa valmennusta (Tyk), ammatillisia kuntoutuskursseja, elinkeinotukea, yritys-toimintaa, vaikeavammaisille teknisesti vaativia apuvälineitä työhön ja opiskeluun sekä muuta opiskelun tai työn takia välttämätöntä kuntoutusta.

Työelämässä olevien ja pidempään työskennelleiden (n. 5 vuotta) vajaakuntoisten ammatillisen kuntoutuksen ensisijaisena järjestäjätahoina ovat työeläkelaitokset. (Ks. luku 7.4.1)

6.8 Muu ammatillinen kuntoutus

Ammatillisen kuntoutuksen tarkoituksena on parantaa tai ylläpitää kuntoutujan työkykyä ja ansiomahdollisuuksia. Ammatillisen kuntoutuksen tavoitteena on, että pitkäaikaissairas tai vajaakuntoinen henkilö pystyy jatkamaan työelämässä hänelle soveltuvassa työssä tai palaamaan työhön.

Suurin osa ammatillisesta kuntoutuksesta toteutuu työeläkelaitosten avulla. Muita ammatillisen kuntoutuksen järjestäjiä ovat työhallinto, tapaturma- ja liikennevakuutus ja Kela. Kuntoutuksen aikaisen toimeentuloturvan suuruus ja ehdot vaihtelevat.

6.8.1 Työeläkelaitosten ammatillinen kuntoutus

Työelämässä pidempään olleiden ammatillisesta kuntoutuksesta vastaavat pääasiassa työeläkelaitokset. Ammatillinen kuntoutus pyrkii edistämään työkyvyn palautumista ja toisaalta ylläpitämään jäljellä olevaa työkykyä. Kuntoutukseen voivat hakeutua henkilöt, joilla on sairaudesta tai vammasta aiheutuva työkyvyttömyyden uhka seuraavan viiden vuoden kuluessa. Työeläkelaitosten ammatillinen kuntoutus edellyttää, että kuntoutukseen hakija on ollut työelämässä ja ansainnut työeläketurvaa kohtuullisessa määrin (noin 5 vuotta). Kuntoutusmuotoja ovat esimerkiksi, työkokeilu, työhönvalmennus ja uudelleen koulutus.

Työeläkelaitosten ammatillista kuntoutusta voi hakea yhdessä työterveyshuollon ja työnantajan kanssa omalta työeläkelaitokselta. Hakemuksen liitteeksi tarvitaan lääkärinlausunto ja kuntoutussuunnitelma.

Työeläkelainsäädäntö

6.8.2 Työhallinnon ammatillinen kuntoutus

Työhallinto järjestää ammatillista kuntoutusta pääasiassa työttömille ja työttömyysuhan alaisille vajaakuntoisille henkilöille. Vajaakuntoisille työnhakijoille järjestetään ammatinvalinnanohjausta, työvoimakoulutusta ja työhön sijoitusta. Yleisten työvoimapalveluiden lisäksi vajaakuntoiselle asiakkaalle on tarvittaessa järjestettävä erityispalveluita, joita ovat esimerkiksi työkunnan arviointi sekä työ- ja koulutuskokeilut.

Työnantajalle voidaan maksaa mm. palkkatukea ja työolosuhteiden järjestelytukea vajaakuntoisen henkilön työhön sijoittamiseksi.

Tukia ja palveluita voi tiedustella sijaintikunnan TE-toimistoista (ent. työvoimatoimistoista). (Ks. luku 11)

Laki julkisesta työvoimapalvelusta

6.8.3 Mielenterveyden keskusliiton järjestämä kuntoutus

Mielenterveyden keskusliitto järjestää kuntoutuskursseja hoidon ja kuntoutumisen tueksi. Kuntoutuskursseilla jaetaan tietoa kuntoutumisesta alustusten ja ryhmätyöskentelyn muodossa. Kurssit sisältävät myös teemojen, tavoitteiden ja kurssiympäristön mukaan vaihtelevaa toimintaa.

Lisätietoja saa www.mtkl.fi tai tietopalvelu Propelli (puh ja aukioloajat)

6.9 Kuntoutusajan toimeentulo

6.9.1 Kelan kuntoutusraha

Kuntoutuksen ajalta voi hakea Kelalta kuntoutusrahaa toimeentulon turvaamiseksi. Kuntoutusrahaa maksetaan kuntoutuksesta, jonka tarkoituksena on työelämään pääsy, siellä pysyminen tai sinne paluu. Jos vakuutusyhtiö korvaa kuntoutuksen, se vastaa myös kuntoutusajan toimeentulosta.

Kelan kuntoutusrahaan on oikeutettu 16- 67-vuotias kuntoutuja ajalta, jolloin hän on kuntoutuksen vuoksi estynyt tekemästä työtään. Kuntoutusrahan myöntäminen edellyttää lisäksi, että kuntoutujalla on Kelan tai muun kuntoutuksen järjestäjän tekemä kuntoutuspäättös.

Veronalaista kuntoutusrahaa maksetaan kuntoutukseen osallistumisen ajalta enintään kuudelta päivältä viikossa. Kuntoutusrahaa ei makseta omavastuujalta ja sen pituus vaihtelee 0 - 30 päivään järjestettävän kuntoutuksen ja sitä edeltävien sosiaaliturvaetuuksien mukaan. Kuntoutusrahaa voidaan maksaa myös vuosiloman ajalta.

Kuntoutusrahaa voivat saada myös sopeutumisvalmennukseen ja perhekuntoutukseen osallistuvat omaiset. Kuntoutusraha on hakijan sairauspäivärahan suuruinen. (ks. luku 6). Lisäksi Kela maksaa kuntoutukseen liittyvistä matkakuluista omavastuun ylittävän osuuden Kelan säännösten mukaisesti. (Ks. luku 6.1.7) Lisätietoja www.kela.fi / kuntoutus.

Laki ja asetus Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista

6.9.2 Nuoren ammatillinen kuntoutus; Kelan kuntoutusraha

Ammatillisen kuntoutumisen varmistamiseksi ja työllistymisen edistämiseksi Kela voi myöntää nuoren kuntoutusrahaa 16–19 – vuotiaalle vajaakuntoiselle nuorelle. Edellytyksenä on, että hänen työkykynsä ja ansiomahdollisuutensa tai mahdollisuutensa valita ammatti ja työ ovat sairauden, vian tai vamman vuoksi olennaisesti heikentyneet ja hän tarvitsee erityisiä tukitoimia opiskelun aikana. Nuorelle tulee laatia yhteistyössä nuoren ja hänen huoltajiensa kanssa henkilökohtainen opiskelu- ja kuntoutumissuunnitelma, joka toimitetaan Kelaan.

Nuoren kuntoutusrahan vähimmäismäärä on aktiivisen kuntoutuksen ajalta 22,04 euroa päivältä. Kuntoutuksen odotus- ja väliajoilta kuntoutusraha maksetaan 20 prosenttia pienempänä. Nuoren kuntoutusrahaa voidaan maksaa myös yleissivistävän koulutuksen ajalta (peruskoulu, lukio).

16 vuotta täyttäneen vammaistukea ja nuoren kuntoutusrahaa voidaan maksaa yhtä aikaa. Alle 20-vuotiaalle nuorelle työkyvyttömyyseläke voidaan myöntää vain, jos mahdollisuuksia ammatilliseen kuntoutukseen ei ole.

Lisätietoja saa Kelasta.

Asetus kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista

6.9.3 Kelan ammatillinen kuntoutus; kuntoutusraha, ylläpitokorvaus ja kuntoutusavustus

Kuntoutusraha

Kelan ammatillisen kuntoutuksen ajalta kuntoutusrahan suuruus on 75 prosenttia työtuloista ja vähintään 22,04 euroa päivässä. Kuntoutusrahaa voidaan maksaa lähinnä ammatilliseen kuntoutukseen liittyen 20 prosentilla alennettuna kuntoutuspäätöksen antamisen ja kuntoutuksen alkamisen väliseltä ajalta tai kuntoutusjaksojen väliseltä ajalta, kuten esimerkiksi lukukausien välisiltä loma-ajoilta.

Laki ja asetus Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista

Ylläpitokorvaus ja kuntoutusavustus

Kela voi maksaa harkinnanvaraisesti verotonta ylläpitokorvausta kuntoutukseen osallistumisesta aiheutuneiden kustannusten korvaamiseksi sekä tietyin edellytyksin kuntoutusavustusta. Ylläpitokorvaus on 8 euroa päivältä, jota voidaan maksaa pääasiassa avomuotoisen kuntoutuksen ajalta silloin, kun henkilön kuntoutusrahan määrä on enintään 22,04 euroa päivässä.

Harkinnanvaraista kuntoutusavustusta voidaan maksaa lähinnä ammatillisen koulutuksen, valmennuksen tai työkokeilun jälkeen työttömälle kuntoutujalle, jos oikeutta työttömyysturvaan ei ole tai omaa yritystoimintaa aloittavalle, mikäli kuntoutuja ei saa samanaikaisesti työhallinnon starttirahaa. Samoin avustuksen voi saada henkilö, joka kuntoutuksen jälkeen on sijoittunut entistä ansiotasoaan huomattavasti heikommin palkattuun työhön tai työharjoitteluun. Tarkempia tietoja saa [www.kela.fi /kuntoutus](http://www.kela.fi/kuntoutus).

Laki ja asetus Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista

6.9.4 Työeläkelaitosten ammatillinen kuntoutus; kuntoutusraha ja -avustus

Työeläkelaitokset maksavat kuntoutusrahaa aktiivisen ammatillisen kuntoutuksen ajalta. Kuntoutusrahan suuruus on sama kuin hakijan työeläkelakien mukaisten peruseläkkeiden yhteismäärä 33 prosentilla korotettuna. Kuntoutusraha määräytyy hakemuksen jättämisajankohdan tai ensimmäisen sairauslomapäivän perusteella. Osakuntoutusrahaa voidaan maksaa, jos kuntoutujan työtulot aktiivisen kuntoutuksen aikaisessa ansiotyössä ovat yli puolet vakiintuneesta ansiosta.

Kuntoutuskorotus maksetaan työkyvyttömyyseläkkeellä tai kuntoutustuella oleville aktiivisen kuntoutuksen ajalta. Korotus on 33 prosenttia maksussa olevien eläkkeiden määrästä. Jos osatyökyvyttömyyseläkkeellä oleva joutuu olemaan pois työstä kuntoutuksen aikana, voidaan hänelle tältä ajalta maksaa täyden työkyvyttömyyseläkkeen suuruinen eläke sekä siihen perustuva kuntoutuskorotus.

Osa-aikaeläke lakkautetaan, jos sitä saavalle myönnetään ammatillista kuntoutusta. Yli kuusi kuukautta kestänyt kuntoutus estää kuntoutujaa saamasta osa-aikaeläkettä entisin perustein. Kuntoutusavustusta työllistymisen tukemiseksi voidaan maksaa yrittäjäeläkelaikien ja kunnallisen eläkelain mukaan.

Ammatillisen kuntoutuksen etuuksista on hyvä tiedustella vakuutetun omasta työeläkevakuutusyhtiöstä.

Työeläkelait

Työeläkejärjestelmän kuntoutusetuudet

Etuus	Kuka voi saada	Suuruus
Kuntoutusraha	Työelämässä oleva henkilö, jonka työkyvyttömyyttä ehkäistään työeläkekuntoutuksella.	Työkyvyttömyyseläke + 33 %
Osakuntoutusraha	Henkilö, joka jatkaa osittain ansiotyössä työeläkekuntoutuksena tuetun kuntoutusohjelman rinnalla.	Puolet kuntoutusrahasta määrästään
Harkinnanvarainen kuntoutusavustus	Esim. työeläkekuntoutuja, jonka kuntoutussuunnitelman laatiminen on kesken tai joka odottaa kuntoutusohjelman alkamista tai joka tarvitsee tukea työllistymiseen uudelleen koulutuksen jälkeen.	Työkyvyttömyyseläke
Kuntoutustuki	Määräaikaisesti työkyvytön henkilö, jonka työkyky on palautettavissa kuntoutuksella.	Työkyvyttömyyseläke
Kuntoutuskorotus	Kuntoutustukea tai työkyvyttömyyseläkettä saava henkilö, jonka työhön paluuta tuetaan työeläkekuntoutuksella.	33 % kuntoutustuesta tai eläkkeestä. Kuntoutustuki tai eläke jatkuu kuntoutuksen ajan.
Muiden kustannusten korvaus	Kuntoutusrahasta tai kuntoutuskorotuksen saaja esim. opiskeluiden ajalta.	Työeläkevakuuttajat TELA:n ohjeiden mukaan.

Lähde: Finanssi- ja vakuutuskoulutus, *Toimeentuloturva 2009*.

7. VEROTUS

7.1 Veronmaksukykyyn alentumisvähennys

Jos verovelvollisen veronmaksukyky on tulot ja perheen tulot ja varat huomioon ottaen erityisestä syystä vähentynyt oleellisesti, voidaan vaatimuksesta myöntää veronmaksukykyyn alentumisvähennys. Erityisiä syitä voivat olla esim. elatusvelvollisuus, työttömyys ja sairaus.

Yksinomaan sairaudesta aiheutunut olennainen veronmaksukykyyn alentuminen on vähennysperusteena vain silloin, kun verovelvollisen ja hänen perheensä yhteenlaskettujen sairauskustannusten määrä verovuonna (2006) on vähintään 700 euroa ja samalla 10 % puhtaisten ansio- ja pääomatulojesi yhteismäärästä.

Pienet tulot otetaan huomioon veroasteikossa, joten työttömyyden johdosta pienentyneet tulot eivät voi olla vähennyksen saamisen edellytys, ellei työttömyyteen liity myös muita veronmaksukykyä olennaisesti alentavia tekijöitä. Invaliditeetti huomioidaan invalidivähennyksessä sekä eläkkeensaajan asema ja pienet tulot eläketulovähennyksessä, joten ne eivät yksinään voi olla vähennyksen myöntämisen edellytyksenä olevia erityisiä syitä. Kun elatusvelvollisuus huomioidaan elatusvelvollisuusvähennyksenä, voidaan vähennys myöntää vain erityistapauksissa.

Vähennyksen enimmäismäärä on 1400 euroa.

Lisätietoja www.vero.fi

Tuloverolaki

7.2 Kotitalousvähennys

Kodissa tai vapaa-ajan asunnossa teetettävän kotitalous-, hoiva- ja hoitotyön, kunnossapito- ja perusparannustyön sekä tieto- ja viestintäteknikkaan liittyvien laitteiden asennus-, kunnossapito- ja opastustyön kustannukset voi osittain vähentää verotuksessa. Vähennysoikeus koskee myös omien tai puolison vanhempien kodissa tai vapaa-ajan asunnossa teetettävää työtä. Vähennys myönnetään sinä vuonna, jona työkorvaus tai palkka ja palkan sivukulut on maksettu.

Kotitalousvähennyksenä voidaan vähentää 30 prosenttia maksetusta palkasta sekä palkan sivukulut tai 60 prosenttia ennakkoperintärekisteriin kuuluvalle yrittäjälle tai yritykselle maksetusta työkorvauksesta.

Kotitalousvähennyksen enimmäismäärä on verovelvollista kohti 3000 euroa. Vähennykseen liittyy 100 euron omavastuu verovelvollista kohti.

Lisätietoja www.verot.fi tai www.veronmaksajat.fi

Tuloverolaki

7.3 Invalidivähennys

Invalidivähennyksen tekee verottaja, jos sillä on tiedot verovelvollisen invaliditeetista. Verottajalle tulee siis toimittaa lääkärintodistus.

Invalidivähennykseen on oikeus henkilöllä, jolla on sairaudesta, viasta tai vammasta aiheutunut pysyvä haitta ja jonka haitta-aste on vähintään 30 prosenttia. Täyden vähennyksen saa henkilö, jonka haitta-aste on 100 prosenttia. Jos haitta-aste on pienempi, invalidivähennys on haitta-asteen mukainen prosenttimäärä täydestä vähennyksestä.

Täyttä työkyvyttömyyseläkettä saavan henkilön haitta-asteeksi katsotaan 100 prosenttia ja osaeläkettä saavan haitta-asteeksi 50 prosenttia ilman eri selvitystä. Henkilö säilyttää oikeutensa vähennykseen senkin jälkeen, kun työkyvyttömyyseläke muuttuu vanhuuseläkeeksi.

Valtionverotuksessa täyden vähennyksen määrä on 115 euroa. Vähennys tehdään valtion tuloverosta.

Kunnallisverotuksessa täysi vähennys on 440 euroa. Vähennys tehdään muusta puhtaasta ansiotulosta kuin eläketulosta, ja se voi siten olla enintään ansiotulon suuruinen.

Lisätietoa www.verot.fi tai www.veronmaksajat.fi

Tuloverolaki

8 OPISKELU JA AMMATINVALINTA

8.1 Opintotuki

8.1.1 Opintotukea myönnetään päätoimiseen opiskeluun

Opintotuki myönnetään Kelasta päätoimisille opiskelijoille. Opintotukea voi saada korkeakoulututkinnon suorittamiseen, ammatilliseen peruskoulutukseen, ammatilliseen lisä- ja täydennyskoulutukseen, lukion oppimäärän suorittamiseen (pois lukien aikuislukio-opinnot) ja muihin erikseen määriteltyihin opintoihin. Harjoitteluajalle tai työssä oppimisjaksolle voidaan myöntää opintotuki, kun se kuuluu pakollisena opintojaksena tutkintoon tai kun se sisältyy suoritettavaan tutkintoon ja tuottaa opintoviikkoja.

8.1.2 Opintoraha, asumislisä ja opintolaina

Opintotuki koostuu opintorahasta, asumislisästä ja valtion takaamasta opintolainasta.

- *Opintorahan* suuruus määräytyy hakijan iän, asumismuodon ja siviilisäädyn sekä opintoasteen mukaan.
- *Asumislisä* on valtion maksama avustus, joka maksetaan kuukausittain tilillesi. Asumislisä on verotonta tuloa, eli et maksa siitä veroa. Asumislisän myöntämisen yleiset edellytykset ovat samat kuin opintotuessa yleensä. Voit saada asumislisää vain opiskelukuukausilta ja sellaiseen asuntoon, josta käsin voit suorittaa opintojasi.
- *Opintolaina* on laina, jonka opiskelija hakee valitsemastaan pankista sen jälkeen, kun hänelle on myönnetty opintolainan valtioneuvoston tuki. Lainan ehdot opiskelija sopii pankin kanssa. Koska valtio takaa opintolainan, lainalle ei tarvita muuta vakuutta. Sen takaisinmaksu
- alkaa useimmiten opintojen päätyttyä.

Internetissä www.kela.fi/laskurit voi laskea opintotuen määrän sekä omien tulojen vaikutuksen tukeen. Kohdassa www.kela.fi/asiointi opiskelija voi tarkistaa omat opintotukitietonsa sekä tehdä hakemuksen ja muutositilauksen.

8.1.3 Opintotuen suhde muihin etuuksiin

Et voi saada opintotukea, jos

- saat aikuiskoulutustukea (voit kuitenkin saada opintolainan valtioneuvoston tuki)
- olet oppisopimuskoulutuksessa

- saat työttömyyspäivärahaa, työmarkkinatukea tai työttömän koulutuspäivärahaa
- olet työvoimakoulutuksessa
- saat eläkettä, kuten vanhuus-, työkyvyttömyys-, työttömyys- tai sukupolvenvaihdoseläkettä, yksilöllistä varhaiseläkettä, luopumiskorvausta tai luopumistukea (perhe-eläke ei estä opintotuen saamista)
- saat samaan koulutukseen myönnettyä kuntoutusrahaa
- saat ansionmenetyskorvausta tapaturman perusteella

Lisätietoja Kelasta tai www.kela.fi.

Opintotukilaki

8.2 Aikuiskoulutustuki

Aikuiskoulutustuella ja siihen liittyvällä opintolainan valtiontakauksella tuetaan työssä olevien palkansaajien ja yrittäjien omaehtoista koulutusta. Ehtona on, että hakija on ollut työelämässä vähintään viisi vuotta. Aikuiskoulutustuen myöntäminen edellyttää opintovapaata ansiotyöstä sekä ansionmenetystä koulutusajalta. Enimmillään tukea voidaan myöntää noin 18 kuukaudelle. Aikuiskoulutustukea haetaan Koulutusrahastolta.

Lisätietoja www.koulutusrahasto.fi.

Laki aikuiskoulutustuesta

8.3 Ammatinvalinta ja urasuunnittelu

Työ- ja elinkeinotoimiston ammatinvalinta- ja urasuunnittelupalvelut auttavat löytämään ratkaisuja ammatinvalintaan, työhön tai koulutukseen liittyvissä asioissa. Palvelun tavoitteena on selvittää yhdessä ammatinvalintapsykologin kanssa asiakkaan edellytyksiä, tavoitteita ja vaihtoehtoja koulutuksessa ja työelämässä sekä auttaa häntä tekemään tilanteeseensa sopiva urasuunnitelma. Palvelut on tarkoitettu sekä nuorille että aikuisille. Palvelujen tueksi käytetään tarvittaessa soveltuvuustestejä, työ- ja koulutuskokeiluja tai terveydentilan tutkimuksia. Omatoimisen urasuunnittelun tueksi on kehitetty myös erilaisia verkkopalveluja. Tietoa ja neuvontaa koulutuksesta ja työelämästä saa työvoimatoimiston koulutus- ja ammattitietopalvelusta. Myös valtakunnallinen puhelinpalvelu Koulutuslinja neuvoo numerossa 010 60 76888 koulutukseen, opintojen rahoitukseen, ammatteihin ja aloihin liittyvissä asioissa.

Lisätietoja myös TE-toimistoista tai www.mol.fi.

Laki julkisesta työvoimapalvelusta

Työvoimapalveluasetus

8.4 Koulutuskokeilu

Koulutuskokeilu tarkoittaa mahdollisen hakijan kokeilevaa opiskelua tai asumista erityisoppilaitoksessa. Tarkoituksena on, että koulutuksesta kiinnostunut henkilö saa todenmukaisen kuvan oppilaitoksesta ja niistä linjoista, joihin tuntee kiinnostusta. Samalla selvitetään henkilön edellytyksiä ja motivaatiota ajateltuun koulutukseen. Kokeilu voidaan toteuttaa

myös silloin, kun haluttu ala ei ole lainkaan selvillä.

Kokeilu kestää yleensä viikosta muutamaan viikkoon. Koulutuskokeiluun on mahdollista hakea rahoitusta Kelalta tai muulta koulutusviranomaiselta tai vakuutuslaitokselta. Koulutuskokeilun avulla selvitetään kiinnostus opiskelua ja alaa kohtaan, opiskeluvalmiudet, alan soveltuvuus asiakkaan terveyden kannalta sekä aiemmin hankittujen tietojen ja taitojen (aik. koulutus ja työkokemus). Lisäksi tietoa voidaan hankkia mahdollisen sairauden tai vamman aiheuttamista rajoituksista, itsenäisen asumisen valmiuksista, apuvälineiden tarpeesta sekä opiskelussa tarvittavista sosiaalisista taidoista.

Asiakkaalle tehdään kokeiluohjelma, johon kuuluu opintolinjan keskeisimpiä teoria- ja työtehtäviä. Koulutuskokeiluun voi sisältyä oppimisen esteiden kartoitusta (esim. lukivaikeus), oppimistyylianalyysjä ja osaamiskartoituksia. Kuntoutuspsykologi kartoittaa oppimisvalmiuksia, hahmotuskykyä ja muistia haastatteluin ja erilaisin testein. Asiakas tapaa myös terveydenhoitajan ja tarvittaessa fysioterapeutin tai toimintaterapeutin. Kokeilun aikana asiakas tutustuu koulutuskeskukseen mahdollisena opiskelu- ja asuinympäristönään. Koulutuskokeilun aikana asiakas myös seuraa opiskelua haluamallaan linjalla. Kokeilun loppuksi on palautekeskustelu. Koulutuskokeilusta annetaan yleensä kirjallinen lausunto, josta käy ilmi kokeilun sisältö sekä arvio asiakkaan selviytymisestä koulutusalaalla. Koulutuskokeiluun halukas voi pyytää lähetettä esim. työvoimatoimistosta (ammatinvalinnanohjaus), KELA:n paikallistoimistosta tai vakuutuslaitokselta.

Lisätietoja TE-toimistoista www.mol.fi sekä Kelasta, www.kela.fi.

Laki julkisesta työvoimapalvelusta

Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista

8.5 Ammatilliset erityisoppilaitokset

Ammatillinen erityisopetus on tarkoitettu opiskelijoille, jotka tarvitsevat erityisjärjestelyitä tai opiskelijahuoltopalveluita. Syy erityisjärjestelyihin voi olla esimerkiksi vamma, sairaus tai kehityksen viivästyminen. Opetuksessa huomioidaan opiskelijan yksilölliset tarpeet. Ammatillinen erityisopetus tarjoaa mahdollisuuden ammatillisen perustutkinnon suorittamiseen ja työelämään sijoittumiseen.

Koulutukseen voivat hakea sekä nuoret että aikuiset opiskelijat. Erityisammattioppilaitoksissa järjestetään koulutusta kehitysvammaisille nuorille ja aikuisille sekä muille erityisopetusta tarvitseville.

Lisätietoja: www.edu.fi>erityisopetus, www.koulutusnetti.fi>erityisopetus, www.valteri.fi.

8.6 Valmentava ja kuntouttava opetus

Ammatillisen peruskoulutuksen yhteydessä vammaisille opiskelijoille voidaan järjestää valmentavaa ja kuntouttavaa opetusta ja ohjausta. Sen tehtävänä on antaa vammaisuuden, sairauden, kehityksessä viivästyminen, tunne-elämän häiriön tai muun syyn vuoksi erityistukea tarvitseville opiskelijoille valmiuksia ammatilliseen koulutukseen, työhön sijoittumiseen ja oman elämän hallintaan. Koulutuksen tavoitteena on, että opiskelijalla koulutuksen päätyttyä mahdollisimman hyvät valmiudet itsenäiseen elämään, koulutukseen tai työhön.

Vammaisten opiskelijoiden valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus voi olla ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavaa ja kuntouttavaa opetusta ja ohjausta (valmentava 1) tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa ja kuntouttavaa opetusta ja ohjausta (valmentava 2), jos opiskelijan ei vammaisuuden tai sairauden vuoksi ole mahdollista siirtyä ammatilliseen perustutkintoon johtavaan koulutukseen. Valmentava 2 on tarkoitettu vaikeimmin vammaisille opiskelijoille. Koulutuksen tavoitteena on, että opiskelija kykenee mahdollisimman itsenäiseen ja rikkaaseen elämään sekä mahdollisuuksiensa mukaan myös osallistumaan työelämään itsenäisesti tai tuetussa työyhteisössä.

Koulutuksen järjestäjä päättää, kumpaan koulutusryhmään henkilö kuuluu. Päätös tehdään yksilökohtaisten asiantuntijaselvitysten perusteella sen jälkeen, kun on kuultu henkilöä itseään, hänen huoltajiaan ja perheenjäseniään. Valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen tavoitteet määräytyvät opiskelijan yksilöllisten voimavarojen ja hänen elämäntilanteensa mukaisesti. Kumpaankin koulutusmuotoon tulee liittyä opiskelijan kuntoutusta, joka tukee muuta opetusta ja ohjausta. Opiskelijalle on laadittava moniammatillisenä yhteistyönä yksilöllinen kuntoutumissuunnitelma.

Lisätietoja: www.edu.fi> erityisopetus ja www.koulutusnetti.fi>erityisopetus.

Laki ammatillisesta koulutuksesta
Asetus ammatillisesta koulutuksesta

8.7 Työvoimapoliittinen aikuiskoulutus

Työvoimapoliittisella aikuiskoulutuksella parannetaan aikuisväestön ammattitaitoa ja mahdollisuuksia saada työtä tai säilyttää työpaikka sekä edistetään ammattitaitoisen työvoiman saantia. Työvoimaviranomainen hankkii työvoimapoliittisen aikuiskoulutuksen koulutuspalvelujen tuottajilta. Koulutuspalvelujen tuottajia voivat olla ammatillisen perus- tai lisäkoulutuksen järjestämisluvan saanut yhteisö, yliopisto, ammattikorkeakoulu tai muu soveltuva koulutuksen järjestäjä. Hankittavaan koulutukseen voi käytännön ammatillisten valmiuksien parantamiseksi sisältyä työssä oppimista ja harjoittelua.

Työvoimapoliittiseen aikuiskoulutukseen osallistuvan opiskelijan koulutusaikainen toimeentulo turvataan koulutustuella tai työmarkkinatuella tietyin edellytyksin. Opiskelijalla on lisäksi oikeus ylläpitokorvaukseen. Opiskelijalla on oikeus ansiotukeen, jos hän on työttömyysturvain mukaan oikeutettu ansioturvaan.

Lisätietoja TE-toimistoista tai www.mol.fi.

Laki julkisesta työvoimapalvelusta

8.8 Oppisopimuskoulutus

Oppisopimuskoulutus on määräaikaiseen työsuhteeseen perustuvaa ammatillista koulutusta, jota täydennetään ammattioppilaitoksissa tai aikuiskoulutuskeskuksissa järjestettävillä tietopuolisilla kursseilla. Oppisopimuskoulutuksella voi opiskella pääasiassa samoihin ammatillisiin perustutkintoihin, ammattitutkintoihin ja erikoisammattitutkintoihin kuin oppilaitosmuotoisessa koulutuksessa. Oppisopimuskoulutus on tutkintoon valmistavassa/

johtavassa koulutuksessa kestoaltaan yleensä 2 - 4 vuotta. Oppisopimuskoulutukseen liittyy henkilökohtainen opiskeluohjelma, jossa opiskelijan aikaisempi työkokemus ja koulutus voidaan ottaa huomioon. Työnantajalle maksetaan koulutuskorvausta ja opiskelija saa työehtosopimuksen mukaista palkkaa työssä oppimisen ajalta sekä taloudellista tukea tietopuolisen opetuksen ajalta. Työttömien oppisopimuskoulutuksesta työhallinto voi maksaa työnantajalle lisäksi palkkatukea. Yleensä opiskelija hankkii oppisopimustyöpaikan itse ottamalla yhteyttä työnantajiin. Oppisopimuskoulutukseen liittyvistä asioista vastaa oman alueen oppisopimustoimisto ja oppisopimuskoulutusta järjestävät oppilaitokset.

Lisätietoja TE-toimistoista, oppisopimustoimistoista tai www.oppisopimus.net.

Laki ammatillisesta koulutuksesta
Asetus ammatillisesta koulutuksesta

9 TYÖ

9.1 Yleistä vajaakuntoisten työllisyysasioista

Vammaiset, pitkäaikaissairaat, kuntoutujat ja vajaakuntoiset/osatyökykyiset ovat tärkeä työvoimaresurssi. Lainsäädännössä ja työhallinnossa käytetään yleisesti termiä 'vajaakuntoinen', jolla tarkoitetaan ihmistä, jonka mahdollisuudet löytää sopivaa työtä, jatkaa nykyisessä työssään tai edetä ammatissaan ovat huonontuneet vamman, sairauden tai jonkin työntekoon liittyvän rajoitteen vuoksi.

Vammaisten ja vajaakuntoisten työllistymisen tukitoimia voidaan kohdentaa työnantajalle tai työntekijälle/harjoittelijalle

Jos Kelan sairauspäiväraha-oikeus on päättynyt, riippumatta siitä jatkuuko sairausloma tai onko työkyvyttömyyseläkehakemus vireillä tai hylätty, on syytä hakeutua toimeentulonsa turvaamiseksi TE-toimistoon (entinen työvoimatoimisto) työnhakijaksi, vaikka työsuhde olisikin voimassa. Mahdollisten aiempien työkyvyttömyyseläkehakemusten (hylkypäätökset) tueksi tarvitaan usein työkokeiluja, työkyvynarviointia, lisätutkimuksia sekä uusia eri alojen erikoislääkärien täydentäviä lausuntoja.

Työntekijöillä on yleensä käytettävissään työterveyshuollon palvelut, työpaikan työsuojeluvaltuutettu sekä luottamusmies, ammattiyhdistysliikkeen ja työsuojelupiirien sekä työhallinnon neuvontapalvelut ja lisäksi mm. Työterveyslaitoksen Internet-sivut. Vajaakuntoisille työttömille työnhakijoille palveluja tarjoavat ennen kaikkea TE-toimistot sekä julkinen terveydenhuolto.

Vajaakuntoisen työnhakijan työssä pysymistä ja työelämään pääsyä tukevat erilaiset kuntoutuspalvelut, ks. tarkemmin luku 7.1, kuntoutuksen työnjako –taulukko

Lisätietoja saa TE-toimistoista ja MTKL:n ammatillisen kuntoutumisen tuki (linkitä)

9.2 Työkyvyttömyyseläkkeen ja palkan yhteensovittaminen

Vammaisilla ja kuntoutujilla on monesti tulonaan työkyvyttömyyseläke tai kuntoutustuki (määräaikainen työkyvyttömyyseläke). Eläkkeen ja palkan yhteensovittaminen on mahdollista, mutta säännöt ja rajoitukset palkan vaikutuksesta eläkkeen määrään vaihtelevat.

Ennen työllistymistään eläkettä saavan on syytä itse pyytää tarkka selvitys omalta eläkelaitokseltaan siitä, miten ansiotulo vaikuttaisi eläkkeeseen. Eräissä työeläkkeissä on tarkat euromäärät, joita eläkkeensaajan ansiotulot eivät saa ylittää, koska muutoin menettää eläkkeensä. Toisissa tapauksissa eläkkeen saaja voi ansaita palkkatuloja ilman rajoituksia. (Ks. 5.8.5 Eläkeläisen oikeus ansiotuloihin)

9.3 Kansaneläkkeen lepäämään jättäminen

Vain Kelan täysimääräistä työkyvyttömyyseläkettä saava henkilö voi jättää eläkkeen lepäämään. Eläkkeen voi jättää lepäämään 3 kk - 2 vuotta. Eläke on työn loputtua mahdollisuus saada takaisin kirjallisella anomuksella.

Kun täysimääräistä työkyvyttömyyseläkettä saava työllistyy, hän voi jättää eläkkeen lepäämään. Eläke jätetään lepäämään, jos tulot ylittävät 588,66 euroa kuukaudessa. Jos tulot jäävät alle 588,66 euron kuukaudessa, ne eivät vaikuta eläkkeeseen.

Työskentelyajan kahdelta ensimmäiseltä vuodelta maksetaan ylintä 16 vuotta täyttäneen vammaistukea kuukausittain ja samalla henkilö menettää mahdollisesti saamansa eläkettä saavan hoitotuen. Ylimmän vammaistuen maksaminen ei tässä tapauksessa edellytä, että tuensaaja täyttää sen myöntämisedellytykset, sillä maksaminen perustuu erityissäännökseen (Laki vammaisetuuksista 13 §).

10. AAKKOSELLINEN HAKEMISTO

16 vuotta täyttäneen vammaistuki	15	Julkisen terveydenhuollon maksut ja maksukatto	28
Aikuiskoulutustuki	43	Kansaneläkkeen lepäämään jättäminen	47
Alennukset eri liikennevälineissä	9	Kelan ammatillinen kuntoutus	36
Ammatilliset erityisoppilaitokset	44	Kelan harkinnanvarainen kuntoutus.....	35
Ammatinvalinta ja urasuunnittelu	43	Kelan järjestämä kuntoutus.....	35
Asuminen.....	10	Kelan kuntoutusraha	38
Asumislisä.....	42	Kelan sairaanhoitokorvaukset.....	23
Avustukset vanhusten ja vammaisten asuntojen korjaustoimintaan.....	13	Kelan työkyvyttömyyseläke.....	21
B-lääkärinlausunto	33	Kelan vaikeavammaisen lääkinnällinen kuntoutus.....	35
Eduskunnan oikeusasiamies	9	Kiireettömään hoitoon pääseminen	6
Eläkejärjestelmä	20	Kirjallinen kantelu.....	8
Eläkeläisen oikeus ansiotuloihin	23	Kirjallinen muistutus.....	8
Eläkettä saavan hoitotuki.....	16	Korvaukset matkoista lääkäriin, tutkimuksiin tai hoitoon	26
Eläkkeen lepäämään jättäminen.....	21	Kotipalvelu- ja kotisairaanhoidomaksut..	30
Eläkkeensaajien asumistuki.....	11	Kotisairaanhoido	12
Erityiskorvattavuus.....	25	Kotalousvähennys.....	41
Et voi saada opintotukea, jos	42	Kotona annettavista palveluista perittävät maksut.....	12
Hakemukset.....	7		
Henkilökohtainen avustaja	14		
Hoito tahdosta riippumatta	6		
Itsenäinen suoriutuminen.....	13		

Koulutuskokeilu.....	43	Potilaan oikeuksista	5
Kuljetuspalvelu.....	10	Potilasasiamies.....	5
Kunnallinen hammashoito.....	29	Psykiatrian poliklinikka	29
Kunnalliset kotipalvelut	11	Päivätoiminta	15
Kunnan järjestämä kuntoutus	34	Päätös.....	7
Kuntoutukseen hakeutuminen	33	Saattaja.....	27
kuntoutuksen asiakastyöryhmä.....	32	Sairaalan poliklinikkamaksu.....	30
Kuntoutuksen tavoitteet	31	Sairauspäiväraha	17
kuntoutumisprosessi	31	Sosiaali- ja terveystalon lupa- ja	
Kuntoutus.....	31	valvontavirasto	8
Kuntoutussuunnitelma	32	Sosiaaliasiamies	5
Kuntoutusta järjestävät tahot	31	Sosiaalihuoltolain kuljetuspalvelu	10
Kuntoutustuki	20	Sosiaalinen luototus.....	19
Lakisääteiset kuntoutuspalvelut.....	32	Suorakorvausmenettely	24
Liikkuminen.....	9	Sähköinen asiointi.....	28
Lääkekustannusten korvaukset,		Sähköinen asiointi (KELA)	28
lääkevaihto ja lääkkeiden maksukatto		Talous- ja velkaneuvonta	19
.....	24	Terveystieteiden tutkimuskeskusmaksukatto	30
Lääkekustannusten maksukatto	26	Terveystieteiden tutkimuskeskusmaksut	29
Lääkkeiden viitehintajärjestelmä	25	Toimeentulotuki	19
Lääkärintodistukset.....	24	Työeläkejärjestelmän kuntoutusetuudet	40
Lääkärintodistus.....	18	Työeläkelaitosten ammatillinen kuntoutus	
läänihallitus	8	37, 39
Matkakorvaus kuntoutusmatkoista.....	26	Työhallinnon ammatillinen kuntoutus....	37
Matkakustannusten katto.....	27	Työkyvyttömyyseläke ansioeläkkeenä..	22
Matkakustannusten korvaukset ja		Työkyvyttömyyseläke kansaneläkelain	
maksukatto.....	26	mukaan	23
mielenterveystoimisto	29	Työkyvyttömyyseläkkeen ja palkan	
Muistutus ja kantelu	8	yhteensovittaminen	46
Muu ammatillinen kuntoutus	36	Työttömyyseläke.....	20
muutoksenhaku	7	Työvoimapolitiittinen aikuiskoulutus.....	45
Nuoren ammatillinen kuntoutus; Kelan		Vaikeavammaisen kuljetuspalvelu	10
kuntoutusraha	38	vajaakuntoisten työllisyys.....	46
nvalidivähennys	41	Valmentava ja kuntouttava opetus.....	44
oikeus kiireelliseen hoitoon pääsyyn.....	31	Valtakirjasopimusmenettely	27
Omaishoidon tuki	12	Valvontaviranomaiset.....	8
Opintolaina.....	42	Vanhuuseläke	20, 23
Opintoraha	42	Varhennettu vanhuuseläke	20, 23
Opintotuen suhde muihin etuuksiin.....	42	Veronmaksukyvyyn alentumisvähennys.	40
Opintotuki.....	42	VEROTUS	40
Opiskelu ja ammatinvalinta	42	Viivytyksetön käsittely	4
Oppisopimuskoulutus	45	Yksilöllinen varhaiseläke.....	23
Osa-aikaeläke	23	Yksityislääkärin ja -hammaslääkärin	
Osasairauspäiväraha	18	palkkio, tutkimus ja hoito	23
Palveluasuminen	13	Yksityissairaalan hoitokustannukset	24
Palveluseteli.....	30	Yleinen asumistuki.....	10
Palvelusuunnitelma.....	4	ylläpitokorvaus ja kuntoutusavustus	39
Peruskorvattavuus	24	Yöpyminen.....	27
potilaan oikeudet.....	8		

11. HYÖDYLLISIÄ LINKKEJÄ

Eduskunnan oikeusasiamies	www.oikeusasiamies.fi
Hallintolaki	www.kunnat.net , www.oikeus.fi
Hallinto-oikeudet	www.oikeus.fi
Hammashoidon korvaukset	www.kela.fi
Hoitoon pääsy	www.stm.fi , www.kunnat.net
Invalidivähennys	www.vero.fi , www.veronmaksajat.fi
Kantelu	www.laaninhallitus.fi , www.valvira.fi , www.oikeusasiamies.fi , www.okv.fi
Kela	www.kela.fi
Korkein hallinto-oikeus	www.kho.fi
Kotipalvelu	Kunnan sosiaalitoimi
Kotisairaanhoito	Terveyskeskus
Koulutusohjaus	Sairaala
Kuntien eläkevakuutus	www.keva.fi
Kuntoutusmatkat	Kela, www.kela.fi
Kuntoutuspalvelut	Terveydenhuolto, Kela, www.kela.fi , työvoimatoimisto
Kuntoutusraha	www.kela.fi , työeläkelaitokset
Kuntoutustuki	www.kela.fi , työeläkelaitokset
Lääkekorvaukset	www.kela.fi
Lääkinnällinen kuntoutus	www.kela.fi , terveydenhuolto
Lääkäripalkkiot	www.kela.fi
Lääninhallitus	www.laaninhallitus.fi
Matkakustannukset (sairausvakuutus)	www.kela.fi
Oikeuskansleri	www.okv.fi
Omaishoidon tuki	Kunnan sosiaalitoimi
Palveluseteli	Kunnan sosiaalitoimi
Potilaan oikeudet	www.valvira.fi
Potilasvahingot	www.pvk.fi , vakes.fi
Potilasvahinko	www.potilasvakuutuskeskus.fi
Potilasvahinkolautakunta	www.pvltk.fi
Sairausvakuutuskorvaukset	www.kela.fi
Sopeutumisvalmennus	www.kela.fi , terveydenhuoltojärjestöt
Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira	www.valvira.fi
Sosiaali- ja terveysministeriö	www.stm.fi
Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunta	www.somla.fi
Sähköinen asiointi	www.kela.fi
Talous- ja velkaneuvonta	www.takuusaatio.fi , kunnan talous- ja velkaneuvontayksikkö
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos	www.thl.fi
Terveydenhuollon maksukatto	Terveyskeskus, sairaala
Tietosuoja	www.tietosuoja.fi
Toimeentulotuki	www.stm.fi
Toimeentulotuki: Opas soveltajille	www.stm.fi - Sosiaalihuolto - Toimeentulotuki
Tutkimus- ja hoitokorvaukset	www.kela.fi
Työeläkeasiat	www.tela.fi , www.tyoelake.fi

Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunta	www.telk.fi
Työeläkekuntoutus	Työeläkelaitokset
Vakuutuskuntoutus VKK ry.	www.vkk.fi
Vakuutusoiikeus	www.oikeus.fi/vakuutusoiikeus
Valtiokonttori	www.valtiokonttori.fi
Vammaisfoorumi	www.vammaisfoorumi.fi
Veronmaksukyvyyn alentumisvähennys	www.vero.fi
Vähemmistövaltuutettu	www.vahemmistovaltuutettu.fi
YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus	www.formin.fi
Yleinen oikeusapu	www.oikeus.fi